

Eindrapportage

Haalbaarheidsonderzoek Buurtaalonderwijs

Maart 2024

Mirjam Günther
Gunther De Vogelaer
Jordi Jager
Marthe Wierenga

Het project Haalbaarheidsonderzoek buurtaalonderwijs werd mogelijk gemaakt door het Interreg Programma Deutschland-Nederland en medegefinancierd door de Europese Unie (EU) en de programmapartners.

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Ministerium für Wirtschaft,
Industrie, Klimaschutz und Energie
des Landes Nordrhein-Westfalen

Niedersächsisches Ministerium
für Bundes- und Europaangelegenheiten
und Regionale Entwicklung

provincie
 groningen

PROVINCIE FLEVOLAND

Provincie Noord-Brabant

provincie Overijssel

provincie
 Gelderland

provincie Drenthe provincie limburg

provinsje fryslân
 provincie fryslân

Inhoud

1. Inleiding.....	4
1.1 Samenstelling projectteam	4
1.2 Buurtaalonderwijsnetwerk.....	4
2. Design.....	6
2.1 Onderzoeksvragen	6
2.2 Design, doelgroep en instrumenten.....	6
2.2.1 Vragenlijst	6
2.2.2 Groepsinterviews met scholen.....	8
2.2.3 Interviews met stakeholders en experts	9
3. Resultaten per onderzoeksvraag.....	10
3.1 Visie en beleid BTO	10
3.1.1 Resultaten vragenlijst en groepsinterviews	10
3.1.2 Resultaten Interviews.....	11
3.2 Belang en behoefte BTO	13
3.2.1 Resultaten vragenlijst en groepsinterviews	13
3.2.2 Resultaten Interviews.....	15
3.3 Uitdagingen en oplossingen BTO	17
3.3.1 Resultaten vragenlijst en groepsinterviews	17
3.3.2 Resultaten Interviews.....	18
3.4 Wensen en best-practices BTO	21
3.4.1 Lesmateriaal en thema's	21
3.4.2 Coördinatie en beleid	23
3.4.3 Best-practices BTO	24
4. Conclusies en aanbevelingen	28
4.1 Conclusies.....	28
4.2 Aanbevelingen.....	28
5. Bijlagen.....	30
Bijlage 1 – vragenlijst voor scholen	30
Bijlage 2 – protocol groepsinterviews met schooldirecteuren en leraren	61
Bijlage 3 – protocol interview met stakeholders en experts uit het werkveld.....	63

1. Inleiding

In opdracht van de EDR, middels deelfinanciering uit het Kleinprojectenfonds Interreg VI A (beschikking E020), heeft het lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid van NHL Stenden Hogeschool samen met Institut für Niederländische Philologie van de Universität Münster tussen september 2023 en februari 2024 het project “Haalbaarheidsonderzoek Buurtaalonderwijs” uitgevoerd.

Het project had tot doelstelling:

- Het analyseren van de behoeftes van het werkveld in de bovenbouw van het PO en de onderbouw van het VO m.b.t. tot buurtaalonderwijs;
- Het inventariseren van de behoeftes vanuit de lerarenopleidingen m.b.t. de integratie van buurtaal in hun opleidingen;
- Het schrijven van een aanbeveling voor de manier waarop volgens de netwerkpartners buurtaal zou kunnen worden geïntegreerd in de bovenbouw van het PO en de onderbouw van het VO.

Deze rapportage biedt een verantwoording van de uitgevoerde activiteiten binnen het project.

Eerst gaan we in op wat we verstaan onder ‘buurtaalonderwijs’ (BTO). Door middel van BTO maken leerlingen kennis met de taal en cultuur van het buurland. In het geval van het noordelijke deel van het Nederlands-Duitse grensgebied, houdt BTO in dat leerlingen in Drenthe, Groningen en Overijssel de buurtaal Duits als tweede vreemde taal al op de basisschool aangeboden krijgen. Aan Duitse kant krijgen leerlingen in Bundesland Niedersachsen en in de Regierungsbezirk Münster in het Bundesland Nordrhein-Westfalen Nederlands als tweede vreemde taal op de basisschool.

1.1 Samenstelling projectteam

Het projectteam bestond uit 2 medewerkers van het Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid van NHL Stenden Hogeschool en 2 medewerkers van het Institut für Niederländische Philologie van de Universität Münster. Zij hadden minimaal tweewekelijks overleg over de voortgang van het project.

1.2 Buurtaalonderwijsnetwerk

Voor dit project werd een nieuw buurtaalonderwijsnetwerk opgericht. Deze bestaat uit de volgende deelnemers:

- Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid van NHL Stenden Hogeschool – dr. Mirjam Günther en Jordi Jager MA
- Institut für Niederländische Philologie, Universität Münster – Prof. dr. Gunther De Vogelaer
- Carl von Ossietzky Universität Oldenburg – Institut für Niederlandistik - Prof. Dr. Ralf Grüttemeier
- Bezirksregierung Münster, Dezernat 42 – Koordinierungsstelle Deutsch-Niederländischer Austausch - Uta Maria Cyprian
- Studienseminar Aurich - Fachseminar Niederländisch – Dr. Birgit Groenhagen
- Landesbeauftragte für deutsch-niederländische Beziehungen im Bildungsbereich / Gymnasium Nordhorn – Elsine Wortelen
- Eems Dollard Regio – Lea Timmer

- Hogeschool Saxion, School of Education – Marleen van Grunsven MSc

Een eerste kennismaking met de partners en tevens de aftrap van het project, werd via individuele online meetings gedaan met en door leden van het projectteam. De buurtaalonderwijsnetwerkgroep kwam tweemaal fysiek samen. Op 30 november 2023 in Nordhorn en op 11 maart 2024 in Enschede. Beide keren waren een of twee partners online aanwezig.

2. Design

2.1 Onderzoeksvragen

Baserend op kwalitatieve en kwantitatieve methodes onderzochten we in dit project de uitdagingen waarmee leraren en lerarenopleiders worden geconfronteerd (o.a. lerarentekort en eigen taalvaardigheid in de buurtaal) en hun ideeën en behoeften bij het implementeren van een nieuwe didactische aanpak met betrekking tot BTO. In dit rapport zullen we in hoofdstuk 4 enkele praktische aanbevelingen doen over hoe de buurtaal-taalvaardigheid in de grensregio's kan worden verbeterd om de grensoverschrijdende mobiliteit en inzetbaarheid van leerlingen in het PO en VO op de langere termijn (d.w.z. in hun toekomstige studies en loopbanen) te vergroten.

In de interviews en vragenlijsten concentreerden we ons op (vragen bij) de volgende onderdelen:

- visie en beleid op het gebied van BTO;
- het belang en de behoefte van BTO voor het PO en VO en de lerarenopleidingen;
- problemen en oplossingen bij de implementatie van BTO: beschikbaarheid van leraren en leermateriaal;
- noodzaak om expertise te bundelen, b.v. via netwerken voor verwezenlijking van BTO binnen en/of buiten het curriculum.

2.2 Design, doelgroep en instrumenten

Het onderzoeksdesign van de behoefteanalyse omvatte a) het afnemen van digitale vragenlijst met directeuren, leraren en taalcoördinatoren van primair (PO) en secundair onderwijs (VO) scholen, b) het houden van groepsinterviews met een selectie leraren van PO- en VO-scholen en c) het houden van interviews met lerarenopleiders, (docent)onderzoekers, beleidsontwikkelaars en overige stakeholders van de betrokken universiteiten/hogescholen in de Duits-Nederlandse grensregio.

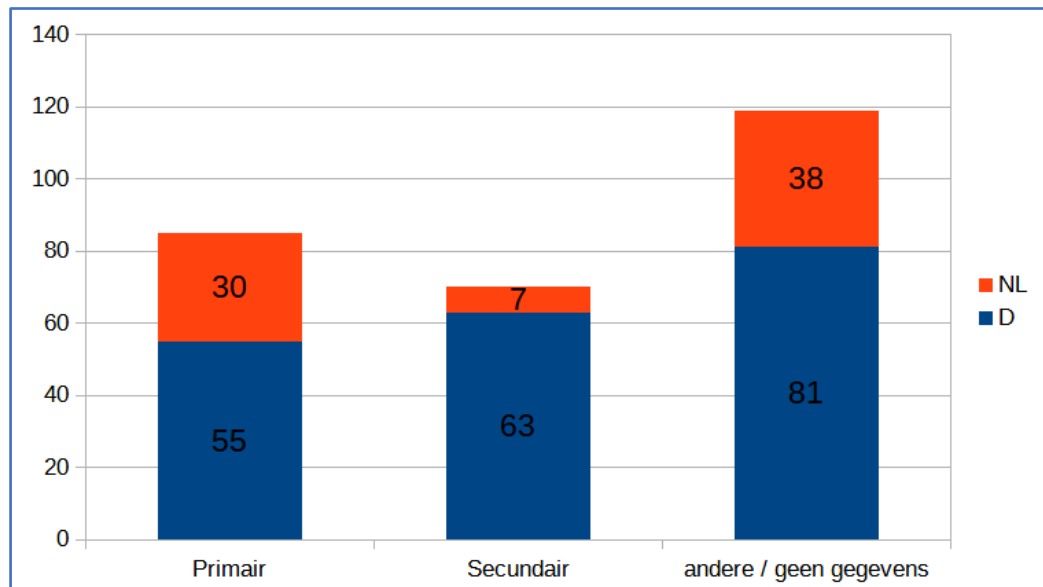
In de volgende paragrafen geven we meer informatie over de verschillende onderzoeksinstrumenten en de respons.

2.2.1 Vragenlijst

De vragenlijst was bedoeld om het beleid op schoolniveau in kaart te brengen. Scholen werden via e-mail uitgenodigd mee te werken. De vragenlijst werd door het projectteam opgesteld (zie bijlage 1) en via het online programma Qualtrics afgenomen. De vragenlijst kon ingevuld worden door directieleden, leraren, taalcoördinatoren/vakverantwoordelijken of een ander personeelslid met inzicht in het schoolbeleid. Mede op basis van praktische overwegingen werd deze vragenlijst uitgezet via de beschikbare lijsten van scholen in het Bundesland Niedersachsen (n=3125) en in Regierungsbezirk Münster in het Bundesland Nordrhein-Westfalen (n=846) in Duitsland, en via de openbaar beschikbare lijst met basisscholen in Nederland van de Dienst Uitvoering Onderwijs en via de stagebureaus van de Academie Primair Onderwijs van NHL Stenden Hogeschool. De scholen in het doelgebied in Nederland (Groningen, Drenthe, Overijssel & Friesland) werden via hun openbare algemene e-mailadres aangeschreven (n=1096). Aangezien de vragenlijst is verstuurd met de expliciete vraag aan de invullers om ze verder te verdelen in de eigen netwerken (zgn. 'snowballing'), heeft ze uiteindelijk zeker een nog ruimer publiek bereikt.

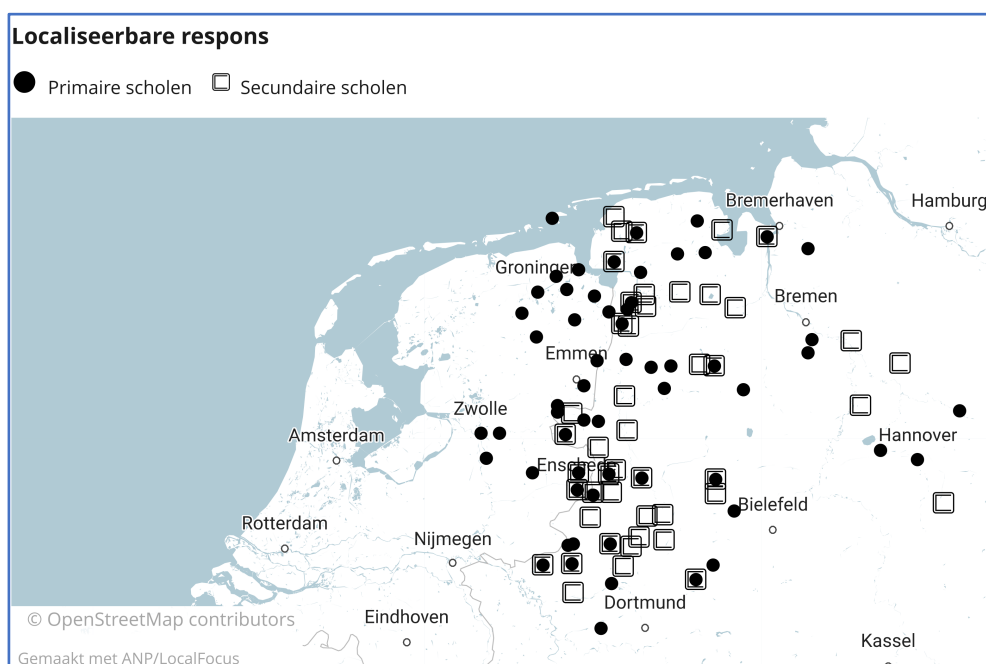
Zoals bijna uitzonderingsloos het geval bij breed uitgezette vragenlijsten is de respons ook in onze studie in proportioneel opzicht zeer gering. In totaal zijn 274 vragenlijsten deels (i.e. voor meer dan 20%) en 168 volledig ingevuld. De mediaan invulduur voor de volledig ingevulde vragenlijst is 11 min 5 seconden. Het verschil tussen het aantal deels en volledig ingevulde vragenlijsten is wellicht toe te

schrijven aan het feit dat sommige vragen alleen op een zinvolle manier te beantwoorden vielen door scholen met ervaring of minstens interesse in BTO. Invullers konden vrijwillig aangeven op welk onderwijsniveau ze actief waren en in welke locatie hun school is gevestigd (Figuur 1). Dit laat toe om de respons iets specifieker in kaart te brengen; globaal genomen zijn meer gegevens beschikbaar voor Duitsland dan voor Nederland, en iets meer voor het PO dan voor het VO.

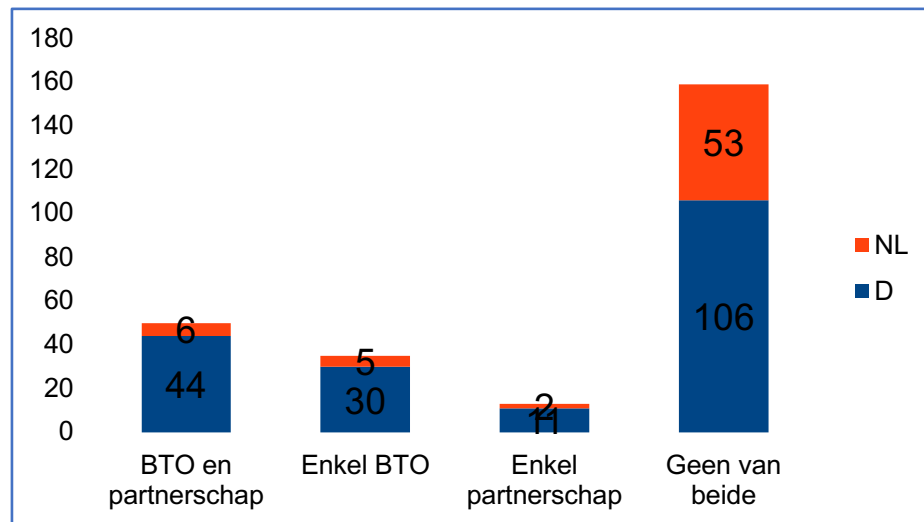
Figuur 1. Ingevulde vragenlijsten per onderwijsniveau, per land

Ondanks een aanzienlijke non-respons voor deze vraag is bovendien duidelijk dat de vragenlijst zowel in Duitsland als in Nederland veel beter is aangekomen in de onmiddellijke nabijheid van de grens. Bij 118 van de 274 ingevulde vragenlijsten beschikken we over de locatie (vaak precies, soms benaderend) waar de school ligt. Wanneer deze locaties op een kaart worden afgebeeld (Kaart 1), valt de sterkere respons in de nabijheid van de grens op.

Kaart 1. Respons op vragenlijst, PO en VO scholen

Niettemin heeft slechts een minderheid van de deelnemende scholen al ervaring met BTO, zoals te zien is in Figuur 2.

Figuur 2. BTO en grensoverschrijdende partnerschappen op de deelnemende scholen

In het PO maakt de buurtaal geen deel uit van het standaard leercurriculum en wordt het door scholen aangeboden vanuit een bijzondere interesse of behoefte. Bij de 12 scholen die op dit moment al BTO zeggen te implementeren (11 in Duitsland, 1 in Nederland) is een aanzienlijke variatie aan te treffen in de tijd die voor de buurtaal wordt ingeruimd (6 scholen: 0-2 uur per week; 1 school: 2-4 uur; 3 scholen: 4-6 uur; 2 scholen geen opgave), en in de doelgroep die wordt bereikt (3 scholen: 6-10-jarigen; 5 scholen: 8-10-jarigen; 2 scholen: 6-12-jarigen; 2 scholen geen opgave). De lessen worden soms aangeboden door een gespecialiseerde talenleerkracht of een vrijwilliger (6 scholen), soms door de reguliere leerkracht (2 scholen) en soms in de vorm van een samenwerking tussen beide (2 scholen).

In het VO is in Duitsland ook weer variatie vast te stellen in de mate waarin Nederlands in het curriculum is verwerkt: van de scholen die hierover informatie verstrekken, beginnen er sommige al met BTO in de Orientierungsstufe (met op 9 scholen een aanvangsleeftijd van 10 jaar, en op 1 school vanaf 11 jaar), terwijl andere pas starten op 12 jaar (21 scholen) of 16 jaar (4 scholen). Nederlands geldt in veruit de meeste gevallen als tweede vreemde taal, en wordt gekozen door een minderheid van de scholieren. In Nederland lijkt de situatie iets uniformer, en geven alle scholen aan met lessen Duits te beginnen vanaf 12 jaar, waarbij er wel variatie is in de omvang van het buurtaalpakket (3 scholen geven minder dan 2 uur per week; 2 scholen 2-4 uur, 1 school 4-6 uur en 1 school meer dan 6 uur). In het VO kan men ervan uitgaan dat het BTO in de regel wordt aangeboden door een leerkracht met een opleiding als vreemdetalenleerkracht. Het is uit onze vragenlijst niet op te maken in welke mate een beroep wordt gedaan om moedertaalsprekers.

Hoewel het aantal ingevulde vragenlijsten de vooropgestelde aantallen ruim overstijgt en bijgevolg afdoende lijkt om antwoorden te formuleren op onze onderzoeksvragen, is het niet mogelijk om bij alle antwoorden een onderscheid te maken tussen de situatie in het PO en het VO, en tussen Duitsland en Nederland. Ook is omzichtigheid geboden bij generalisering naar de hele bevroegde regio.

2.2.2 Groepsinterviews met scholen

Invallers van de vragenlijst werden uitgenodigd om deel te nemen aan een groepsinterview. Deze interviews waren bedoeld als aanvulling op en verdieping van de vragen uit de vragenlijst. Er werden

3 groepsinterviews georganiseerd aan Duitse kant. Aan elk groepsinterview namen 2 tot 3 deelnemers deel, een combinatie van schooldirecteuren (n=3) en leraren (n=4). Aan Nederlandse kant was er in verhouding minder respons op de vragenlijst in het algemeen maar ook minder animo voor een groepsinterview. Dit heeft geresulteerd in één groepsinterview (na publicatiedatum van dit rapport) met 2 deelnemers. De onderwerpen die aan bod kwamen in de interviews, kwamen overeen met de onderwerpen uit de vragenlijst zoals integratie BTO op de eigen school, visie en beleid m.b.t. BTO en soorten activiteiten (bijv. uitwisseling). Daarnaast werd de visie op de bestaande BTO-methode Digi+ gepeild. In bijlage 4 staat het groepsinterviewprotocol.

2.2.3 Interviews met stakeholders en experts

Naast de bovenstaande vragenlijst presenteert dit rapport ook de bevindingen van een reeks interviews met stakeholders en experts uit het werkveld aan beide zijden van de grens. Het doel van deze interviews was om naast de kwantitatieve data ook het perspectief van experts en stakeholders op de huidige gebreken en behoeften met betrekking tot BTO in kaart te brengen. De interviews werden gehouden in Nederland en Duitsland, waar in elk land 8 experts bereid werden gevonden tot een interview.

De gebruikte methode voor dataverzameling en -analyse was gericht op het verkrijgen van inzichten van de experts en stakeholders en het identificeren van patronen. Hiervoor werd gebruikgemaakt van de software Atlas.ti, een softwareprogramma voor kwalitatieve dataverwerking. Het coderen van de verzamelde gegevens omvatte het toekennen van labels op basis van relevante begrippen en onderzoeksvragen, waardoor een uitgebreide analyse mogelijk werd gemaakt.

In onderstaand overzicht staan de profielen van de geïnterviewden. Er is gepoogd een zo breed mogelijke vertegenwoordiging van het onderwijsveld te krijgen. Eén persoon kan meerdere profielen hebben, afhankelijk van welke functie(s) zij uitoefen(d)en:

Nederland	Duitsland
Medewerker SLO	(Algemene) lerarenopleiders, coördinatie universiteit NRW
Hoogleraar Tweedetaalverwerving	Lerarenopleider NL (VO), NRW
Universitair Hoofddocent Moderne Talen & Culturen	Lerarenopleiders/universitaire docenten vakdidactiek NL (VO), NRW
Universitair docent vakdidactiek Duits	Lerarenopleider NL (VO), NS
Lerarenopleiders Duits HBO & WO	Lerarenopleider/universitair docent vakdidactiek NL (VO), NS
Docent Duits VO	Politieke coördinatie scholen NS
Docent Duits PO	

Tabel 1. Overzicht geïnterviewde experts (n=16)

Deze verscheidenheid aan deelnemers biedt een breed beeld aan inzichten en perspectieven die belangrijk zijn voor het begrijpen van de behoeften en uitdagingen met betrekking tot BTO aan beide zijden van de grens. De bevindingen van deze interviews zullen worden geanalyseerd en gepresenteerd in sectie 3 van dit rapport.

3. Resultaten per onderzoeksvraag

Voor de presentatie van de resultaten, hebben wij de resultaten onderverdeeld in 4 categorieën, nl.:

- 1) Visie en beleid BTO
- 2) Belang en behoefte BTO
- 3) Uitdagingen en oplossingen BTO
- 4) Wensen en best-practices BTO

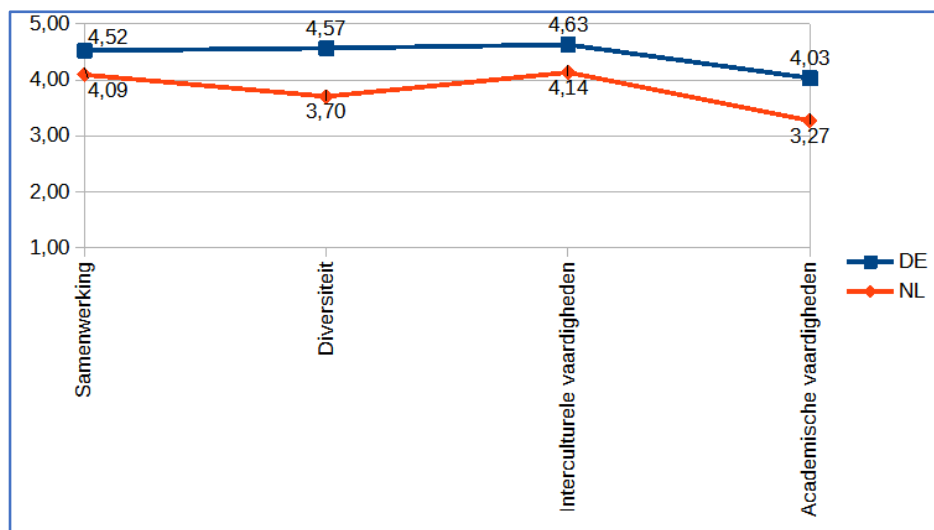
3.1 Visie en beleid BTO

3.1.1 Resultaten vragenlijst en groepsinterviews

Om de visie tegenover BTO in kaart te brengen, zijn in de vragenlijst enkele stellingen opgenomen die met een vijfpuntenschaal beoordeeld konden worden. Deze zijn afgezet tegenover de situatie op het terrein, die eveneens met vijfpuntenschalen is bevestigd. De vier stellingen die de appreciatie van BTO vatten, waren:

- Ik geloof dat buurtaalonderwijs een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van interculturele vaardigheden bij leerlingen
- Buurtaalonderwijs bevordert grensoverschrijdende samenwerking tussen scholen en gemeenschappen.
- Ik geloof dat buurtaalonderwijs de culturele diversiteit in onze gemeenschap bevordert.
- Buurtaalonderwijs is van essentieel belang voor de persoonlijke en academische groei van leerlingen.

Wat de visie op BTO betreft, valt in de bevestigde scholen een uitermate positieve inschatting op van de effecten van BTO, dat op maatschappelijk niveau zou zorgen voor betere grensoverschrijdende samenwerking en een diversiteitsvriendelijk klimaat, en bovendien ook de interculturele vaardigheden en, in iets mindere mate, de academische ontwikkeling van leerlingen zou bevorderen. De visie in Duitsland is gemiddeld iets positiever dan die in Nederland; tussen PO en VO zijn er geen verschillen (Figuur 3 toont de globale resultaten).

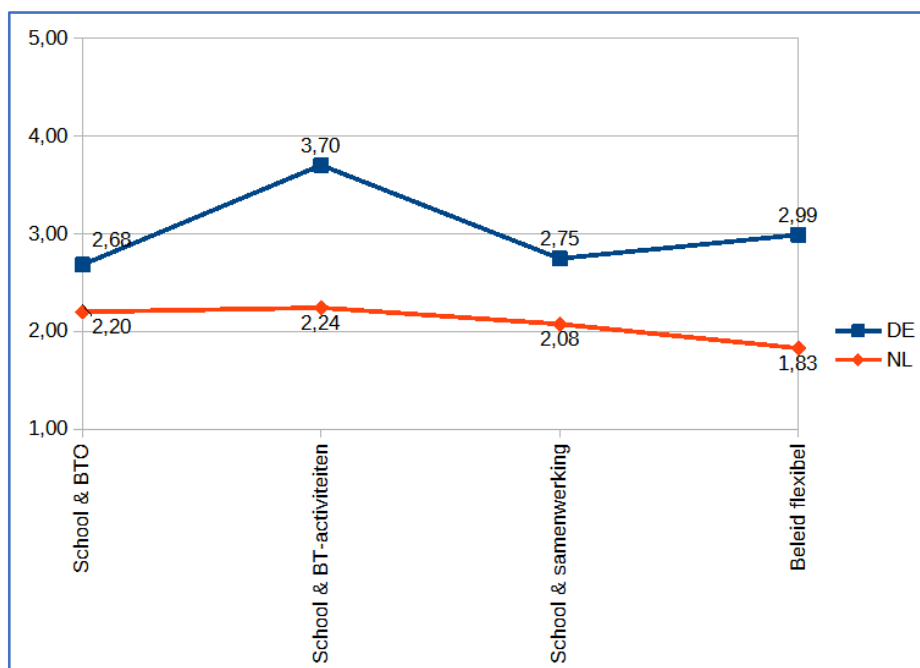

Figuur 3. Visie tegenover BTO (5 = heel erg; 1 = helemaal niet; globale resultaten, n=190)

Het belang van de buurtaal wordt in één van de groepsinterviews door een Duitse leerkracht als volgt beoordeelt:

"Natuurlijk wonen we hier heel dicht bij de grens, we zitten bijna op de grens en ik denk dat het heel natuurlijk is dat de taal van de burens er op de een of andere manier altijd is. Of je nu hier gaat winkelen - je hoort het. [...] Het is een heel natuurlijke manier van samenwerken hier." - Leraar Nederlands PO (D)

De positieve attitude contrasteert scherp met de appreciatie van de bestaande situatie, waarbij bijna alle indicatoren richting onvoldoende uitslaan, vooral in Nederland: dit geldt zowel voor de aandacht die op school wordt besteed aan BTO, als voor de aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking en voor de mate waarin het beleid toelaat om flexibel in te spelen op de behoeften van leerlingen en leerkrachten. De Duitse scholen zijn wel gematigd positief over de aandacht voor activiteiten rond de buurtaal. Aangezien de inschatting in de PO- en VO-scholen gelijkloopt (op enkele iets lagere scores in het PO na), toont Figuur 4 de globale resultaten.

Figuur 4. Huidige positie van de buurtaal en grensoverschrijdende samenwerking (5 = voldoende; 1 = onvoldoende; globale resultaten, n=174)

3.1.2 Resultaten Interviews

De resultaten uit de interviews met de in totaal 16 experts (8 NL, 8 DE) zijn onder te verdelen in 6 categorieën die we hieronder toelichten.

1) ECONOMISCH BELANG EN PRAKTISCH NUT

Hoewel de meerderheid van de geïnterviewden het economische belang van het leren van de buurtaal benadrukt, wordt erkend dat dit niet de enige of zelfs de belangrijkste reden zou moeten zijn. Hoewel het belangrijk is voor zakelijke verkeer en carrièrekansen, benadrukken sommigen dat de praktische noodzaak van de buurtaal vaak pas wordt erkend wanneer het te laat is, zoals bij het zoeken naar stages of het omgaan met patiënten die de buurtaal spreken in de zorgsector.

2) PERSOONLIJKE VERRIJKING

Enkele geïnterviewden benadrukken dat het leren van een nieuwe taal zoals Duits of Nederlands niet alleen gaat om economisch nut, maar ook om persoonlijke verrijking. Het leren van een andere taal stelt individuen in staat om andere culturen beter te begrijpen en zich intercultureel te ontwikkelen, wat essentieel is voor grensoverstijgende samenwerking.

3) SOCIALE INTEGRATIE

Het belang van BTO wordt ook gezien als essentieel voor sociale integratie, met name in grensregio's waar veel interactie is tussen mensen van verschillende nationaliteiten. Het vermogen om de taal van de burens te spreken wordt gezien als een belangrijk aspect van het kunnen deelnemen aan de lokale gemeenschap, zoals blijkt uit de volgende quote:

“Er zijn ook heel veel mensen uit mijn dorp en het omliggende gebied die in Duitsland zijn gaan wonen, waar ik vervolgens van merk dat de kinderen ook op puberleeftijd geen woord Duits spreken. Die zitten echt in een Nederlandse enclave in Duitsland. Dus dat vind ik al heel lastig. Ik denk van hoe kun je nou in een ander land wonen, terwijl je daar helemaal niets doet aan de taal, op geen enkele manier ook integreert, en ook geen woord van de taal spreekt?” – Hogeschooldocent/lerarenopleider Duits (NL)

4) VROEGTIJDIGE BLOOTSTELLING

Er wordt gepleit voor vroegtijdige blootstelling aan BTO, bij voorkeur al in het PO. Dit wordt gezien als cruciaal voor het creëren van een positieve houding ten opzichte van andere talen en culturen op jonge leeftijd, en het vergemakkelijkt latere taalverwerving, zoals blijkt uit de volgende quote:

“Ik zou dus willen zeggen starten in het PO als het even kan. Gericht op communicatieve vaardigheden bij de leerlingen. En docenten als het even kan in een soort duaal traject laten lopen.” – Hogeschooldocent/lerarenopleider Duits (NL)

5) INTERACTIEVE COMMUNICATIEVE VAARDIGHEDEN

Het doel van BTO wordt in de visies van de experts gezien als het ontwikkelen van communicatieve vaardigheden die interculturele competentie omvatten. Dit zou niet alleen beperkt moeten zijn tot het kunnen begrijpen en spreken van de taal, maar ook tot het kunnen reflecteren op en begrijpen van andere culturen.

6) PERSOONLIJKE BETROKKENHEID EN POSITIEVE HOUDING

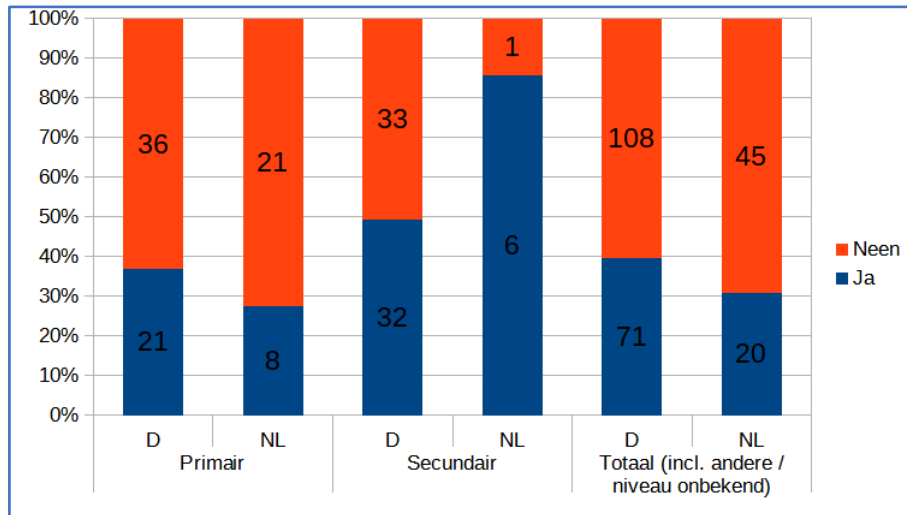
In de visie van de experts zou BTO ook het belang van een positieve en persoonlijke betrokkenheid bij het leerproces moeten benadrukken. Hierbij ligt de focus op vriendschap, communicatie en begrip over de grenzen heen.

Samenvattend wordt BTO aan beide kanten van de grens gezien als een essentieel onderdeel van het onderwijslandschap, met economische, persoonlijke, sociale en educatieve voordelen. Volgens de geïnterviewden is het van groot belang dat BTO wordt geïntegreerd in het curriculum, met een focus op vroegtijdige blootstelling, communicatieve vaardigheden en interculturele competentie.

3.2 Belang en behoefte BTO

3.2.1 Resultaten vragenlijst en groepsinterviews

Gezien de positieve attitude tegenover BTO enerzijds, en de inschatting dat er op school doorgaans te weinig aandacht is voor de buurtaal en het buurland, kan het moeilijk verbazen dat een substantieel deel van de geraadpleegde personen aangeeft dat men op de eigen school een behoefte ziet aan meer BTO. Globaal gezien rapporteren 37,3% (91/244) van de scholen een behoefte aan meer BTO, waarbij de behoefte in het VO en in Duitsland iets groter lijkt.

Figuur 5. Is er behoefte aan meer BTO op uw school?

Dit komt ook wel in het volgende citaat van een schooldirecteur uit één van de groepsinterviews ter sprake (op zijn school wordt nog geen BTO gegeven):

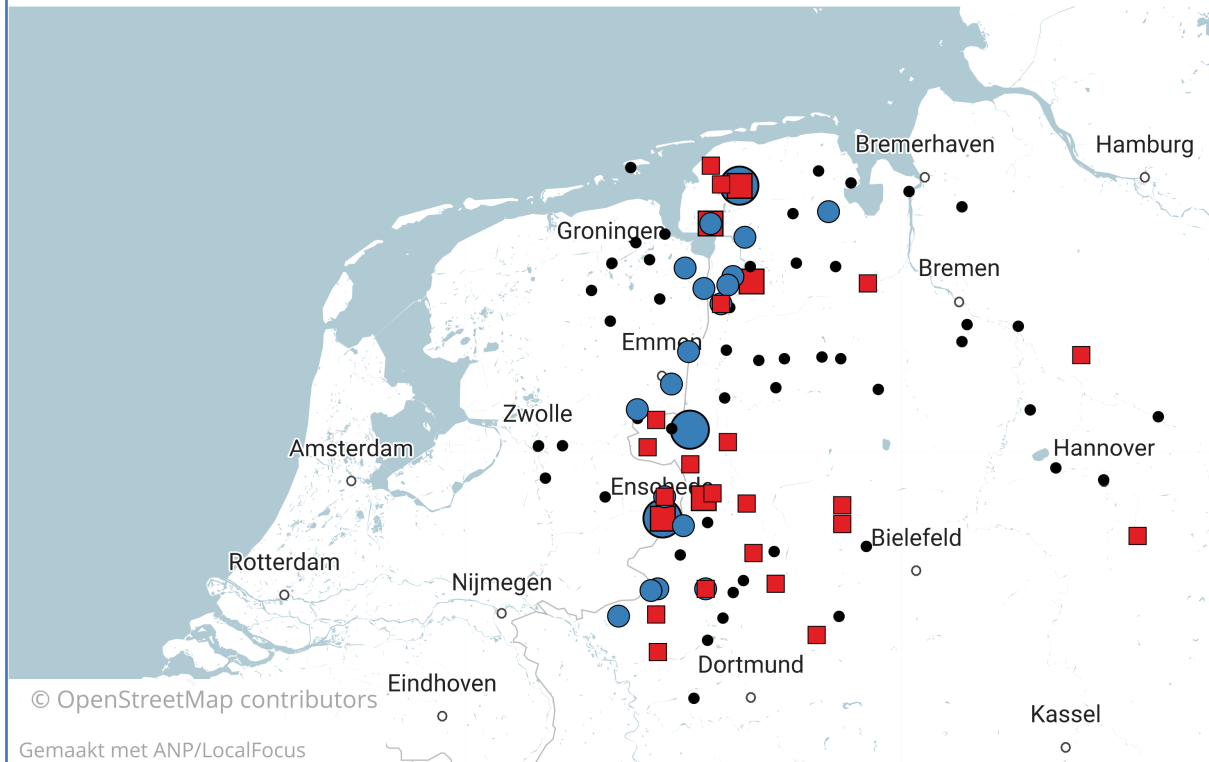
"Wij hebben er een zeer groot belang voor. Helaas wordt Nederlands niet aan onze school aangeboden, omdat we gewoon geen personeel hebben en we geen mogelijkheden hebben om personeel te werven, want het personeel wordt toegewezen op basis van het aantal leerlingen en je hebt zeker twee collega's nodig om een vak te organiseren [...] en dat kun je niet in je eentje. Je hebt hulp nodig vanuit de politiek." - Directeur VO (D)

Gezien de sterke vertegenwoordiging in onze steekproef van scholen met buurtaalaanbod en/of ligging in de grensstreek kan dit relatieve gegeven van 37,3% niet zomaar geëxtrapoléerd worden naar de duizenden scholen in de onderzochte populatie. Tegelijkertijd lijken de absolute aantallen van scholen die het buurtaalaanbod willen uitbreiden *an sich* reeds betekenisvol, hoewel ze, gezien de lage responsgraad van de vragenlijst, ongetwijfeld slechts een klein deel van de reële behoefte blootleggen. Van 118 van de 244 scholen waarvoor informatie is verwerkt op Figuur 5, kennen we de plaats of regio waarin de school ligt. Als we deze informatie op een kaart (Kaart 2) verwerken, wordt duidelijk dat in sommige grensregio's op nagenoeg alle deelnemende scholen een behoefte aan meer BTO wordt gerapporteerd. Vooral aan Duitse kant lijkt uitbouw van het BTO wenselijk, en dat zowel in het PO als het VO. Aan Nederlandse kant lijken vooral enkele PO-scholen in te willen zetten op meer BTO. Dat op de kaart geen Nederlandse VO-scholen verschijnen, heeft te maken met de bijzonder lage respons bij deze scholen, al kan het ook een rol gespeeld hebben dat het schoolvak Duits in het Nederlandse VO al veel beter uitgebouwd is.

Uitbouwbehoefte buurtaalonderwijs

Hoeveel scholen willen buurtaalonderwijs uitbreiden?

● Eén/meerdere basisscholen ■ Eén/meerdere secundaire scholen ● Overige locaties

Kaart 2. Behoeftte aan meer BTO

Eén implicatie van deze gegevens is dat het in kaart brengen van de precieze behoeften, net als eventuele beleidsinitiatieven om deze behoeften in te vullen, de hoogste effectiviteit zullen bereiken wanneer ze specifiek gericht zijn op de scholen met een concrete behoefte. In Duitsland ligt een dergelijke focus in de lijn van de 'bottom-up' manier waarop Nederlands op scholen is geïntroduceerd als tweede vreemde taal (na Engels, en complementair aan talen als Frans, Latijn of herkomsttalen van leerlingen met migratie-achtergrond). Voor Nederland, waar de status van het schoolvak Duits de voorbije decennia stevig is afgekalafd, bevestigen onze resultaten dat er weinig draagvlak is voor algemene maatregelen om de eerdere toestand te proberen herstellen.

Ook de concrete behoeften om BTO in te voeren zijn met behulp van de vragenlijst in kaart gebracht. Uit een lijst (Tabel 2) met mogelijke instrumenten geven scholen aan het 'eens' of 'helemaal eens' te zijn met de volgende behoeftes:

Instrumenten	PO (n=87)	VO (n=99)
Gastleerkrachten (moedertaalsprekers)	36	47
Leermiddelen	28	37
Ondersteuning voor leraren	21	41
Onderwijscurriculum	25	36

Extra kennis over meertaligheid	24	30
Didactische training	23	26
Digitale leermethodes	19	29
Talenbeleid op school	19	20

Tabel 2. Er is op onze school behoefte aan ... voor buurtaalonderwijs (antwoord *mee eens* of *helemaal mee eens*)

Gastleerkrachten worden met voorsprong als het belangrijkste instrument gezien. Behalve gastleerkrachten zouden ook leermiddelen (in mindere mate ook digitaal) en aanpassingen aan het curriculum kunnen helpen, net als ondersteuning en kennis en vaardigheden ('didactische training') die onder andere via nascholing aangeboden zou kunnen worden.

Een vergelijkbare vraag is ook gesteld m.b.t. extracurriculaire activiteiten, die door een overgrote meerderheid van de respondenten als zinvol worden beschouwd, zoals te zien is in Tabel 3:

Meer activiteiten	Type activiteiten	PO (n=86)	VO (n=86)
Meer extracurriculaire activiteiten m.b.t. de buurtaal		49	71
	Uitwisselingsprogramma's	36	58
	Fysieke uitwisseling	32	59
	Online uitwisseling	22	39

Tabel 3. In het kader van extracurriculaire activiteiten is op onze school behoefte aan ... (antwoord *mee eens* of *helemaal mee eens*)

In de open vraag waarin naar ideeën voor extracurriculaire activiteiten werd gepeild, blijkt bij het PO vooral een wens te bestaan om grensoverschrijdende bezoeken te organiseren (13 scholen), en wordt verder een scala aan initiatieven meermaals genoemd (o.a. excursies, evenementen, leerlingen- en lerarenuitwisseling, partnerschappen). Bij het VO blijkt vooral een wens te leven om excursies te organiseren (rond geschiedenis, kunst en cultuur, maar ook het bedrijfsleven; 10 scholen), naast evenementen (8 scholen) en projecten (8 scholen); verder vallen ook de vragen op naar laagdrempelige bezoeken, leerlingenuitwisselingen en grensoverschrijdende practica.

3.2.2 Resultaten Interviews

Aan Nederlandse zijde benadrukken experts de noodzaak om meer thematisch te werk te gaan in het BTO in plaats van te hameren op grammaticale correctheid voor wat betreft het Duits. Er wordt meermaals opgemerkt dat in Nederland te veel wordt gefocust op begrijpend lezen en te weinig op spreekvaardigheid.

Een interessante bevinding is ook de wens om al op het PO te beginnen met het tonen van positieve voorbeelden uit Duitsland en het proberen te voorkomen van een al vroegtijdig onbedoeld negatief beeld van de buurtaal. Naast de bekende sentimenten dat Duits als taal moeilijk zou zijn qua grammatica, kwamen er ook voorbeelden uit onverwachte hoek over de onbedoeld negatieve stereotypering van het Duits op vroege leeftijd zoals te lezen in onderstaand citaat.

“Ik moet zeggen dat ik die benadering daarvan [thema vrijheid] soms heel moeilijk vind. Ik heb ook vaker met leerkrachten en instanties daarover gesproken. Dat ik het persoonlijk problematisch vind, dat wanneer ik de klas binnenkom, en dan is het weer rond 4 mei, en dan zitten daar die kinderen die negen of tien jaar oud zijn. En dan wil ik nog überhaupt op geen enkele manier iets gehoord hebben over de tweede wereldoorlog. Maar ineens, draait daar een YouTube film met Hitler speeches.” – Leerkracht Duits PO (NL)

Verschillende respondenten benadrukken in het algemeen het belang van het in een vroeg stadium, bij voorkeur al in het PO, positief belichten van de buurtaal en buurcultuur. Op deze manier kan op jonge leeftijd de attitude richting de buurtaal verbeterd worden. Daarnaast bestaat er de behoefte om meer ruimte te creëren binnen het onderwijscurriculum voor BTO. Die ruimte is er namelijk voor BTO in Nederland, al is niet iedere school zich daarvan bewust:

“Ja, en ik zou wensen [...] dat de situatie zo zou zijn dat de scholen in de brede grensstreek enthousiast worden gemaakt. Dat ze dus de kansen zien. Want ze hebben dus echt die ruimte. De scholen hebben zeker in de nieuwe plannen bij de curriculumontwikkeling, hebben ze 30% vrije keuze. Dus de nieuwe kerndoelen die worden ontwikkeld, dat proces van actualisatie loopt nu. In de voorstelling worden de kerndoelen gemaakt voor 70% van de ontwerptijd. Oftewel 30% is aan de scholen om zelf in te vullen. Nou ja, als je dit helder krijgt bij de scholen. En helder maakt dat het heel belangrijk is [...] Nou ja, dan denk ik dat je scholen best zover krijgt. Dat ze een deel van die 30% aan buurtaalonderwijs kunnen besteden. En willen besteden” – Medewerker SLO (NL)

Ook is er een duidelijke roep om professionalisering op het gebied van BTO om goede handvatten te krijgen om les te geven in de buurtaal. Dat kan op twee manieren: a) een nascholingscursus BTO voor zittende leraren en b) een didactische training voor moedertaalsprekers die gastdocent willen worden. Tot slot is er een roep om een platform voor uitwisseling, zodat scholen aan beide kanten van de grens makkelijk in contact met elkaar kunnen komen en ook in contact met elkaar kunnen blijven.

Aan de Duitse zijde komen vergelijkbare thema's naar voren. Ook hier wordt de noodzaak van bewustwording benadrukt, met name met betrekking tot de nabijheid van de grens en de voordelen die dit met zich meebrengt voor de regionale samenwerking en economie. Er is een roep om meer aandacht voor de grensregio in het onderwijs. Daarnaast wordt de behoefte aan uitwisseling en coördinatie tussen scholen en docenten onderstreept, zowel via digitale platforms als door middel van een centraal coördinerend orgaan. Dit zou de samenwerking vergemakkelijken en de uitwisseling van best-practices bevorderen. Tot slot is er aan de Duitse zijde behoefte aan gekwalificeerde docenten die BTO kunnen geven.

Deze overeenkomstige behoeften aan beide zijden van de grens geven een duidelijk signaal voor een gemeenschappelijke aanpak in het BTO Nederlands-Duits. Het benadrukken van thematisch leren, de ontwikkeling van spreekvaardigheid (met name aan de Nederlandse kant), en het integreren van positieve voorbeelden uit beide culturen, naast het stimuleren van bewustwording en het faciliteren van uitwisseling, vormen essentiële pijlers voor een effectief BTO-programma.

3.3 Uitdagingen en oplossingen BTO

3.3.1 Resultaten vragenlijst en groepsinterviews

Gezien het duidelijke tot op heden niet-gerealiseerde potentieel van BTO, rijst de vraag naar de achterliggende oorzaken. Deze is op verschillende manieren gesteld in de vragenlijst; het meest omvattende beeld komt naar voren via de open vraag 'Wat zijn op dit moment de grootste obstakels voor BTO die u kunt identificeren?'. Uit de antwoorden blijkt een duidelijk gevoel van overbevraging aan de kant van de scholen, waarbij tijdsgebrek, leerkrachtentekort en een overvol curriculum als belangrijkste struikelblokken worden genoemd. Specifiek voor Duitsland lijkt ook concurrentie van andere talen met de status 'tweede vreemde taal' (Frans, Latijn) een rol te spelen. De directeur van een Duitse middelbare school gaf hier ook commentaar op in één van de groepsinterviews:

"Veel ouders zullen ook zeggen: ja, Spaans of Frans is ook een interessante vreemde taal. En dan is er ook nog Latijn." - Directeur VO (D)

Bij sommige scholen speelt verder ook de al aanwezige talige diversiteit een rol (cf. DaZ of Deutsch als Zweitsprache). Vooral bij de scholen buiten de grensregio wordt ook gebrek aan interesse en motivatie genoemd. De woordwolk in Figuur 6 geeft een grafische presentatie van de antwoorden.

Figuur 6. Belangrijkste obstakels voor BTO (open vraag) - woordwolk

Hetzelfde beeld blijkt overigens ook wanneer wordt ingezoomd op de scholen (17 van de 62 invullers) die van zichzelf rapporteren dat naar hun eigen gevoel onvoldoende aan BTO doen: dat blijkt vooral een kwestie van (gebrek aan) tijd, en in mindere mate van geld en gekwalificeerd personeel.

Het lijkt niet ondenkbeeldig dat ondersteunende maatregelen een aantal scholen toch over de streep kunnen trekken om BTO te organiseren, aangezien de vraag of ondersteunende maatregelen op prijs worden gesteld, veel respons genereert (Tabel 4). In het PO zou vooral hulp bij 'het zoeken van een partner' gewaardeerd worden, net als 'financiële ondersteuning', lesmateriaal ('boeken of

leskisten') en 'professionalisering'. In het VO gelden dezelfde vier prioriteiten maar in een iets andere volgorde: 'het zoeken van een partner' staat op de eerste plaats, gevolgd door 'professionalisering', 'financiële ondersteuning' en lesmateriaal ('boeken of leskisten'). 'Lenen van materiaal' en 'advisering' worden op beide schoolniveaus iets minder genoemd; onder 'andere' wordt, behalve personeel (PO/VO) door meerdere VO-scholen ook digitaal materiaal en een platform voor de uitwisseling van materiaal genoemd.

Type ondersteuning BTO	PO (n=86)	VO (n=105)
Het zoeken van een partner	29	39
Professionalisering	24	39
Financiële ondersteuning	27	35
Boeken of leskisten	26	34
Lenen van materiaal	16	29
Advisering	15	12
Andere	11	19
Geen behoefte	25	23

Tabel 4. Zou u ondersteuning voor buurtaalonderwijs op prijs stellen en zo ja, op welke manier? (selected choice)

3.3.2 Resultaten Interviews

In de interviews met experts aan de **Nederlandse kant** kwamen de volgende punten als voornaamste obstakels en/of problemen op het gebied van BTO naar voren:

1) LERARENBEROEP MINDER AANTREKKELIJK

De interviews benadrukken dat het beroep van leraar, met name Duits leraar, minder aantrekkelijk is. Dit kan te wijten zijn aan onzekerheid over baanveiligheid en het feit dat leraren in Nederland mogelijk op meerdere scholen moeten werken om een volledige baan te krijgen.

2) GEBREK AAN INTERESSE VOOR TALEN

Er wordt een afname van interesse in talen opgemerkt, inclusief Duits, onder VWO-leerlingen. Dit wordt deels toegeschreven aan een gebrek aan bewustzijn over de voordelen van het leren van een (buur)taal en het gebrek aan duidelijkheid over toekomstige carrièremogelijkheden.

3) FOCUS OP PASSIEVE VAARDIGHEDEN

Het huidige onderwijs legt te veel nadruk op passieve vaardigheden zoals lezen, wat ten koste gaat van spreek- en schrijfvaardigheid. Dit kan leiden tot een gebrek aan effectieve communicatievaardigheden bij leerlingen. Dit staat in verbinding met het volgende punt:

4) TEACHING TO THE TEST

Er is een overmatige focus op het behalen van examens, wat leidt tot het aanleren van strategieën gericht op het halen van toetsen in plaats van het ontwikkelen van daadwerkelijke taalvaardigheden.

“Het gaat te veel om het toetsen in plaats van vaardigheden bereiken, niveaus bereiken, competenties bereiken. Ja. En dat vind ik zonde, omdat dan altijd, we

hebben altijd ook de discussies met de studenten, als het er dan over gaat dat ze een interventie willen ontwikkelen om iets te trainen, dat ze dan altijd eigenlijk teaching to the test beginnen te doen.” – Hogeschooldocent/lerarenopleider Duits (NL)

“We hebben natuurlijk één groot probleem in Nederland volgens mij. Dat zijn de eindexamens. Voor de moderne talen is dat 50% leesvaardigheid. En dan zie je gewoon een washback effect in de lesmethodes. Je ziet gewoon in het onderwijs, in de manier van onderwijzen, dat het heel veel receptief lezen is” – Universitair hoofddocent Talen (NL)

5) GEBREK AAN LESMATERIAAL

Er is volgens de experts een tekort aan geschikt lesmateriaal voor BTO, waardoor docenten vaak zelf lesmateriaal moeten ontwikkelen. Dit kan de effectiviteit en consistentie van het onderwijs beïnvloeden.

6) BEPERKTE ERKENNING EN FORMELE INTEGRATIE

Er wordt over het algemeen volgens de experts iets te veel aandacht aan Engels besteed ten opzichte van Duits. Duits wordt niet formeel erkend als onderdeel van het curriculum op dezelfde manier als Engels, waardoor het belang en de integratie ervan in het onderwijs worden verminderd, zoals onderstreept wordt in dit citaat:

“Ik denk dat je daar in eerste instantie dus tegenaan loopt, ja, maar Engels is een doel opgenomen in de TUDE-SLO en Duits niet.” - Hogeschooldocent Pedagogiek en Duits (NL)

7) GEBREK AAN OPGELEIDE DOCENTEN

Er is een tekort aan opgeleide docenten Duits, wat het aanbod van kwalitatief hoogstaand onderwijs beperkt en mogelijk leidt tot een lagere kwaliteit van het BTO.

Aan de **Duitse kant** vielen de volgende zaken in de interviews met experts op als mogelijke obstakels en struikelpunten voor BTO.

1) LERARENOPLEIDING EN DOCENTENMATERIAAL

De experts benadrukken het belang van officiële erkenning van het Nederlands als schoolvak en de integratie van de lerarenopleiding in het universitair onderwijs. Men noemt ook het gebrek aan gestandaardiseerd lesmateriaal en de voortdurende noodzaak om materiaal te verzamelen en aan te passen. Ook in Duitsland is er een tekort aan leraren BTO en wordt er gewezen op het gebrek aan leraren met de relevante kwalificaties.

2) CULTURELE UITWISSELING EN SAMENWERKING

De experts uit het werkveld benadrukken de culturele verschillen tussen Duitsland en Nederland, evenals de voordelen van interculturele uitwisseling op onderwijsgebied. Er wordt aangegeven dat er al veel aan uitwisseling gedaan wordt, maar dat er, zoals ook eerder benoemd, een groeiende

behoefte is naar meer (en meer structurele) uitwisselingsmogelijkheden, dan wel platforms voor uitwisseling.

“Als dit eenmaal is geleerd en is ingeburgerd op de school, dan denk ik dat er interesse zal zijn om door te gaan. Om andere projecten te doen, zoals een uitwisselingsproject, zoals dat nu ook al gebeurt. De leerkrachten maken nu ook al vrijwillig schoolreisjes, zonder dat ze daartoe gedwongen worden, en ik denk dat hier ook sowieso veel interesse voor is. Maar überhaupt de kans om een nieuwe taal en de didactiek van de taal onder de knie te krijgen, dat is wat er nodig is [...]” - Lerarenopleider Nederlands VO (D)

3) FINANCIËLE MIDDELEN

De experts benadrukken de uitdagingen van het financieren van uitwisselingsprogramma's en het verstrekken van middelen voor leraren.

“Ja, voor scholen is er natuurlijk altijd de kwestie van financiering, ook in termen van leerlingen, groepen van leerlingen, die je samenbrengt in de grensregio, maar ook leerkrachten. Ja. Dus voor de leerlingen die interesse hebben om outside the box te denken” - (Algemene) lerarenopleider, coördinatie universiteit (D)

4) ONTWIKKELING VAN LESMATERIAAL EN CURRICULA

De behoefte aan geschikte leerboeken en materialen voor gevorderd Nederlands onderwijs wordt benadrukt door de experts. Er wordt meermaals voorgesteld dat curricula en lesmateriaal de taal kunnen inbedden in de context van de regionale cultuur en geschiedenis.

5) DIGITALISERING EN NIEUWE LESMETHODEN

Het belang van digitale hulpmiddelen en de mogelijkheid om leraren te ondersteunen bij het voorbereiden van lessen worden door de experts benadrukt. Het gebruik van digitale platforms kan ook de remmingen verminderen om lessen in naburige talen aan te bieden en leraren meer flexibiliteit bieden.

6) DUURZAAMHEID EN VERDERE ONTWIKKELING

De experts benadrukken de noodzaak om programma's en initiatieven duurzaam te maken en ervoor te zorgen dat ze na de projectperiode kunnen worden voortgezet. Dit vereist voortdurende steun van scholen, onderwijsautoriteiten en andere belanghebbenden.

“Want dat is de volgende stap in het VO. Ja. Als je zoiets in leerjaar 5/6 [VO] zou aanbieden, Nederlands kun je op onze scholen vanaf leerjaar 7 leren, zou ik de leerlingen alvast in groep 5/6 nieuwsgierig maken om deze taal te leren en zelf te gebruiken. Dat is wat ik zou willen zien van dit materiaal. [...] Ja, een paar van hen leren het op de basisschool, de anderen in jaar 5, 6 [VO] of misschien zelfs in alle jaren als het echt goed gaat, maar ik denk dat het organisatorisch te moeilijk is. En wat gebeurt er dan mee? Dan is het weer verouderd. Het is een leuk

3.4 Wensen en best-practices BTO

In de volgende paragrafen bespreken we eerst de wensen van scholen en van de lerarenopleiders en overige experts met betrekking tot BTO-lesmateriaal en vervolgens wensen met betrekking tot coördinatie en beleid rondom BTO. We eindigen met een overzicht van bestaande best-practices op het gebied van BTO.

3.4.1 Lesmateriaal en thema's

Een regelmatig gesignaleerde behoefte (zie o.a. sectie 3.2.1) is die naar meer lesmateriaal. Daarbij lijken er iets andere wensen te bestaan in het PO dan in het VO: in het PO is er in gelijke mate vraag naar digitaal materiaal, taalmethoden, leskisten en leesboeken; in het VO wordt vooral naar digitaal materiaal gevraagd, en in iets mindere mate naar video's, leesboeken, taalmethoden en leskisten (Tabel 5). Vermoedelijk is de grote vraag naar taalmethodes in het VO daarbij deels toe te schrijven aan de sterke oververtegenwoordiging van Duitse VO-scholen in de bevraging, aangezien er voor het schoolvak Duits in het Nederlandse PO duidelijk meer methodes voorhanden zijn dan voor de andere bevroegde situaties (Duits in het Nederlandse PO, Nederlands in Duitsland).

Lesmateriaal	PO (n=27)	VO (n=34)
Digitaal materiaal (zoals websites, apps etc.)	18	27
Taalmethoden	18	19
Leskisten	18	19
Leesboeken	15	20
Video's	10	22
Fysiek materiaal (zoals vlaggen, kleding etc.)	11	12
Prentenboeken	11	11
Andere	4	5

Tabel 5. Voor wat betreft buurtaal, zouden wij graag ... willen hebben

Qua gewenste inhoud voor de lesmaterialen zijn er eveneens enige verschillen vast te stellen tussen PO en VO. Op beide onderwijsniveaus zijn 'grensoverstijgende thema's (zoals samenwerken met het buurland, taal en cultuur)' het meest gekozen antwoord. In het PO volgen thema's als ecologie en taal op ruime afstand, en vallen daarnaast ook spontane vermeldingen van het alledaagse leven als thema op. In het VO lijken de interesses iets breder, met onderwerpen als ecologie, sociale thema's en taalontwikkeling die nog in meer dan de helft van de antwoorden worden aangekruist, en maar net iets minder opgaven voor geschiedenis, burgerschap en digitalisering.

Lesthema's	PO (n=28)	VO (n=37)
Grensoverstijgende thema's (zoals samenwerken met het buurland, taal en cultuur)	17	27
Ecologische duurzaamheid, klimaat, omgeving	11	21
Taal(ontwikkeling)	10	19
Sociale thema's (zoals inclusiviteit en diversiteit)	6	21
Burgerschap	8	17
Geschiedenis	7	18
Digitalisering	1	17
Andere (alledaagse thema's)	6	-
Andere (niet gespecificeerd)	2	4

Tabel 6. Wat zijn thema's die u in buurtaalonderwijs zou willen behandelen?

De thema's die interessant worden bevonden voor uitwisseling over de grens heen vertonen hiermee veel gelijkenis (Tabel 7). Ook hier zijn 'grensoverstijgende thema's' het meest gekozen antwoord in zowel PO als VO. In het PO is het verschil met ecologie en 'sociale thema's' hier iets kleiner, en ook burgerschap, digitalisering en taal worden geregeld gekozen. In het VO staan ecologie, sociale thema's en burgerschap bijna op gelijke hoogte als grensoverstijgende thema's, en worden eigenlijk alle gesuggereerde onderwerpen (dus ook digitalisering, geschiedenis en taal) regelmatig aangekruist.

Thema's voor uitwisseling	PO (n=72)	VO (n=70)
Grensoverstijgende thema's (zoals samenwerken met het buurland, taal en cultuur)	30	39
Ecologische duurzaamheid, klimaat, omgeving	27	38
Sociale thema's (zoals inclusiviteit en diversiteit)	25	38
Burgerschap	19	34
Digitalisering (mediawijsheid, informatievaardigheden etc.)	18	26
Taal(ontwikkeling)	18	19
Geschiedenis	11	22
Andere	15	10

Tabel 7. Wat zijn thema's die u via uitwisselingen zou willen behandelen?

Uit de interviews met experts uit zowel Nederland als Duitsland blijkt een gedeelde zorg over het beschikbare leermateriaal voor BTO. In Nederland is op PO-niveau volgens de experts vrij weinig BTO- lesmateriaal beschikbaar en zou meer lesmateriaal welkom zijn. Daarbij wordt de suggestie gedaan om ook naar lesmethodes uit andere buurlanden zoals het buurland Duitsland zelf of bijvoorbeeld Oostenrijk te kijken voor inspiratie en mogelijkheden tot samenwerking en uitwisseling van materiaal. Kijkend naar het VO zien de experts genoeg lesmethodes, maar deze zijn zo ingericht dat ze alleen maar gefocust zijn op de eindexamens (begrijpend lezen), wat teaching to the test in de hand werkt en thematisch leren belemmert. Er is dus een dringende vraag naar meer gestandaardiseerd thematisch lesmateriaal. Het leermateriaal op universitair niveau wordt doorgaans zelf ontwikkeld, zonder gebruik te maken van standaard lesboeken of methodes. Hoewel het hier en daar al gebeurt, biedt dit bijvoorbeeld een kans om studenten actief te betrekken bij het creëren van lesmateriaal, zowel individueel als in het kader van onderwijsprojecten en opdrachten. Zeker in het hoger onderwijs.

In Duitsland wordt ook veel leermateriaal zelf gemaakt, met name voor de Grundschule, waardoor er een rijkdom aan authentiek materiaal ontstaat. Echter, ook hier is er een tekort aan materiaal, met name voor de bovenbouw. Er is behoefte aan een meer gestructureerde benadering, mogelijk in de vorm van methodes, die niet alleen de taal zelf behandelen, maar ook de culturele en regionale aspecten van het buurland integreren. Experts aan beide kanten van de grens, maar vooral aan Duitse kant, benadrukken het belang van thematisch en intercultureel leermateriaal, dat aansluit bij de socioculturele context van de buurtaal. Uitwisseling van lesmateriaal onder leerkrachten zelf zou ook bevorderd moeten worden.

Overigens is het enigszins verwonderlijk dat de vraag naar lesmateriaal zo prominent terugkeert, zeker voor het VO, aangezien de ontwikkeling van leermaterialen een belangrijke component was van met INTERREG V-financiering uitgevoerde projecten als EMRLingua (Euregio Maas-Rijn), Nachbarsprache & Buurcultuur (Euregio Rijn-Waal), Spreek je Buurtaal (EUREGIO) of Unterrichtsmaterial D-NL / Lesmateriaal D-NL (Zentrum für Niederlande-Studien van de universiteit Münster, Duitsland Instituut Amsterdam, NUFFIC), vaak ook met aandacht voor de in onze vragenlijst gesuggereerde thema's. Het lijkt er bijgevolg op alsof dit lesmateriaal, zeker buiten de regio waar het is geconcipieerd, nog geen algemene bekendheid geniet. *Dit geeft aan dat verdere initiatieven voor materiaalontwikkeling ook een strategie moeten ontwikkelen om het materiaal op een zichtbare en duurzame manier beschikbaar te maken.* Gezien het aantal scholen waar BTO wordt aangeboden, is in de dagelijkse schoolpraktijk ongetwijfeld veel waardevol materiaal ontwikkeld. Een (digitaal) platform kan leerkrachten helpen om onderling materiaal uit te wisselen. We besteden aan dit soort mogelijkheden meer aandacht in de 'best practices' in paragraaf 3.4.3.

3.4.2 Coördinatie en beleid

Rekening houdend met de in 3.1.2 besproken resultaten blijft het bovendien de vraag in hoeverre louter en alleen de beschikking over lesmateriaal scholen ertoe kan brengen om de buurtaal een grotere plaats in het curriculum te geven zonder dat aanvullende maatregelen worden genomen ter ondersteuning. Een rode draad in de vragenlijst-antwoorden is een gevoel van overbevraging van het onderwijs, zowel wat de onderwijstijd als het engagement van de leraren betreft, gekoppeld aan een prangende nood aan vakleerkrachten. Dit verklaart wellicht de hoge score voor het antwoord 'gastleerkrachten' op de vraag wat de grootste behoefte is om BTO te organiseren. Toekomstige initiatieven om de buurtaal te ondersteunen zullen dan ook de beste slagingskansen hebben wanneer ze één van die aspecten van overbevraging meehelpen op te lossen. Als alternatief voor gastdocenten rapporteert één school de ondersteuning van de reguliere leerkracht door vrijwilligers bij de buurtaalles. Dat er reeds mogelijkheden op dit vlak bestaan (zie 3.4.3), is blijkbaar nog niet

voldoende bekend. Naast het inzetten van een gastdocent, kan de oplossing voor een overvol schoolcurriculum ook gedacht worden aan methoden die de reguliere leerkracht (PO) of vakdocenten (VO) in staat stellen om *de buurtaal als medium* te gebruiken (in zgn. immersie-onderwijs, al dan niet met ondersteuning van digitale tools zoals Digi+). Een oplossing voor de moeilijkheden bij het zoeken naar betrouwbare partnerscholen voor een uitwisseling kan liggen in het aanstellen van een *'scholenmakelaar'* die, al dan niet met ondersteuning van een digitaal platform, contacten tussen scholen helpt te smeden en ideeën en voorbeelden voor mogelijke activiteiten kan aanleveren.

Uit de interviews blijkt hier dat er aan beide kanten van de grens dezelfde voorwaarden worden genoemd: het implementeren van BTO dient zowel door leraren én directeuren te worden gedragen om de kans van slagen het grootst te laten zijn. Op het gebied van beleid binnen de school is het daarom van belang zowel de leraren als de directeuren en wellicht de scholenstichting/koepel mee te nemen in de bewustwording over de mogelijkheden en beschikbare ruimte betreffende BTO.

Daarnaast blijkt uit de interviews ook dat de roep om een goede coördinatie van opgebouwde of op te bouwen partnerschappen groot is. Uitwisselingsactiviteiten blijven te vaak éénmalig en contacten verwateren snel. Deze roep sluit aan bij bovenstaand voorstel voor een 'scholenmakelaar', die ook deze taken zou kunnen uitvoeren.

3.4.3 Best-practices BTO

In deze paragraaf beschrijven we enkele best-practices op het gebied van BTO: van leer materiaal en uitwisselingsmogelijkheden tot gastdocenten en integratie in de lerarenopleidingen.

LEERMIDDEL DIGI+

Digi+ is een digitaal tweetalig online leerplatform voor Nederlandse en Duitse basisscholen, gericht op het leren van de Nederlandse/Duitse taal en cultuur, tegelijk met inhoudelijke kennis over specifieke thema's zoals 'Graan' en 'Voeding'. De methode is ontworpen om zowel aan de Nederlandse als de Duitse zijde van de grens te worden gebruikt, waardoor leerlingen aan beide kanten van de grens kunnen profiteren. Het bijzondere aan Digi+ is dat online technologie op zo'n wijze in kan worden gezet dat het de leeropbrengst vergroot en de docent tegelijkertijd kan ontzorgen, zodat meer tijd en aandacht aan het leerproces van de leerling kan worden besteed. Ook is het spreken van één van beide doeltalen niet noodzakelijk, omdat Digi+ volledig door moedertaalsprekers in werd gesproken.

De leeromgeving van Digi+ is opgebouwd uit zes inhoudelijke modules per thema en maakt gebruik van de CLIL-methode (Content and Language Integrated Learning). Dit betekent dat het leren van de taal en het opdoen van inhoudelijke kennis gelijktijdig plaatsvinden. Interactieve werkvormen zoals woordzoekers, experimenten en klassikale opdrachten worden gebruikt om de leerlingen actief te betrekken en hen op een effectieve manier kennis te laten maken met de Duitse taal, cultuur en identiteit. Daarnaast biedt de leeromgeving directe feedback op ingeleverde opdrachten en mogelijkheden voor interactie met Duitse leerlingen via een deelbaar portfolio. De methode wordt ondersteund door de identificatiefiguurtjes Lieke en Max, die met anekdotes over taal- en cultuurverschillen de leerlingen door het materiaal begeleiden.

Digi+ werd ontwikkeld door het Lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid van NHL Stenden Hogeschool in samenwerking met het Institut für Niederländische Philologie van de Universität Münster en werd mede mogelijk gemaakt door een Interreg V-subsidie. Het project Digi+ heeft als doel het ondersteunen van meertaligheid en het vergroten van het cognitieve vermogen van kinderen door hen op een innovatieve en interactieve manier kennis te laten maken met de buurtaal en vakinhoud.

In 2021 won Digi+ het Europees Talenlabel en de publieksprijs op het congres Levende Talen, wat het succes van Digi+ onderstreept. Digi+ neemt op een innovatieve en effectieve manier de drempel weg voor docenten om BTO in te zetten, terwijl het tegelijkertijd op een makkelijke en toegankelijke wijze de leerlingen kennis laat maken met de buurtaal.

LEERMIDDELEN SPREEK JE BUURTAAL

Het project 'Spreek je Buurtaal' richtte zich op de implementatie van hoogwaardig BTO op basisscholen, Grundschulen en Schulen der Sekundarstufe I in het EUREGIO-gebied. Het project had als doel drempels voor scholen om BTO aan te bieden te verlagen door opleidingstrajecten aan te bieden, didactische concepten en materialen te ontwikkelen, en grensoverschrijdende partnerschappen tussen Nederlandse en Duitse scholen te bevorderen. Hierdoor deden zowel leerlingen als leerkrachten intensieve kennis op van de buurtaal en -cultuur.

Het project resulteerde in de opleiding van 117 leerkrachten in buurtaal en vakdidactiek in vroeg vreemde talen. Ook werd er een materialenlijst opgesteld en leidraad ontwikkeld voor het doceren van vroeg vreemde talen aan basisscholen. De samenwerking tussen scholen werd versterkt door clusteroverleggen, waarin kennis en ervaringen werden uitgewisseld.

Het project 'Spreek je Buurtaal' ontving hiervoor in 2020 de Grenslandprijs van de Grenslandconferentie Noordrijn-Westfalen-Nederland voor het succesvol laten kennismaken met de buurtaal van basisschoolkinderen op 33 scholen in de Achterhoek, Twente, Noordrijn-Westfalen en Niedersachsen. Het initiatief werd gefinancierd door de Europese Unie via het INTERREG V A-programma Duitsland – Nederland. De prijs onderstreepte het belang van buurtaal in de grensregio, het bevorderen van vroege contacten tussen kinderen uit buurlanden en het bevorderen van partnerschappen in de Nederlands-Duitse grensregio, wat zoals aangegeven ook als behoefte naar voren is gekomen uit deze studie.

UITWISSELINGSPROJECT VROEGE BUURTAAL

Het project 'Vroege Buurtaal!' van de Eems-Dollard Regio (EDR) heeft als doel Nederlandse en Duitse kinderen op jonge leeftijd bekend te maken met elkaars taal en cultuur, met als resultaat het optimaliseren van onderwijs- en arbeidskansen in de grensregio tussen Nederland en Duitsland. Door basisscholen in de grensregio bij elkaar te brengen en activiteiten te organiseren, ervaren leerlingen hun regio op een andere manier en ontwikkelen ze bewustzijn voor wat er te ontdekken valt, zowel in het buurland als in de eigen regio.

Het project heeft verschillende speerpunten, zoals het leggen van een stevige basis voor verdere grensoverschrijdende samenwerking tussen scholen, beroepsopleidingen en het bedrijfsleven. In de eerste fase zijn 18 'Vroege Buurtaal!'-scholen en 7 partnerschappen gevormd, met in totaal 300 leerlingen en 100 leerkrachten die actief betrokken werden. Er zijn 23 deelnemers opgeleid voor een docentenpool en een promotiefilm van 'Vroege Buurtaal!' is meer dan 12.000 keer bekeken.

Het project werd mede mogelijk gemaakt door intensieve samenwerking tussen verschillende partners, waaronder NHL Stenden Hogeschool - locatie Emmen, Het Rijnland Instituut, Nuffic (expertiseteam Buurtaal), de Gemeente Oldambt en een collectief van meerdere basisscholen binnen de Eems Dollard Regio. Het project wordt als succesvol ervaren. De flexibele aanpak van het project, waarbij maatwerk wordt geleverd afhankelijk van de capaciteit en middelen van de deelnemende scholen, heeft bijgedragen aan het succes ervan. Het project is in de eerste jaren mede mogelijk gemaakt door een Interreg V-subsidie en tegenwoordig via de Regio deal Oost-Groningen. De effectieve samenwerking tussen scholen, overheden en andere belanghebbenden, en de positieve impact op de ontwikkeling van de leerlingen en de regionale samenwerking maken dit één van de te noemen best-practices betreffende BTO.

JUF DUIJS OP NEDERLANDSE BASISCHOOL

In het kader van best-practices is Juf Franzis een uiterst goed voorbeeld van succesvolle lessen Duits op de basisschool. Sinds 2017 biedt Franzis Pranger-Wiese zelfontworpen Duitse lessen aan op basisscholen in de regio, met als doel de leerlingen bekend te maken met de Duitse taal en cultuur.

Het programma biedt een wekelijks lesuur, waarin een diversiteit aan activiteiten wordt aangeboden, variërend van luisteren naar Duitse muziek tot het gebruik van kleurrijke werkbladen. Een opvallend aspect van de lessen is de aanwezigheid van Karl, een handpop die exclusief Duits spreekt en verstaat. Bovendien blijft Franzis erg dicht bij de belevingswereld van de leerlingen, wat ervoor zorgt dat ze snel een goede band opbouwd met de leerlingen en hun aandacht vasthoudt. Deze benadering maakt het voor de leerlingen toegankelijker om de taal te oefenen.

“Ik zorg voor de verbetering van de Duits-Nederlandse vriendschap en communicatie. En ik leg een zaadje daarvoor dat deze plant mag groeien.” - Juf Franzis

De feedback van zowel leerlingen als leerkrachten is positief. Leerlingen tonen enthousiasme voor de lessen en ervaren een gevoel van voldoening bij het behalen van hun "diploma" Duits. Ook leerkrachten waarderen de gevarieerde aanpak van Franzis en haar vermogen om de leerlingen op een effectieve wijze te betrekken bij het leerproces. De aanpak van Franzis zou een goed voorbeeld kunnen zijn voor een eventueel vergelijkbaar lespakket in Duitsland.

DUITS OP DE PABO

De locatie Emmen van de Pabo van NHL Stenden Hogeschool is, voor zover wij hebben kunnen achterhalen, de enige Pabo in Nederland waar aankomende leerkrachten onderwijs krijgen over het Duits als buurtaal. Vanaf het studiejaar 2019-2020 is Duits in het Pabo-curriculum. De colleges zijn gestart in het kader van het project Versterking Drents en Duits in het basisonderwijs (medegefinancierd door de Provincie Drenthe). Vanaf het collegejaar 2023/2024 heeft Duits als vak een structurele plek in het Pabo-curriculum. Het aanbod bestaat uit 4 colleges waarin een inleiding gegeven wordt tot de Duitse taal met specifieke focus op het belang van de taal in de regio Emmen en de relevantie van deze taal voor mensen die in deze regio werken. Daarnaast wordt er nadruk gelegd op de relevantie en het belang van Duits als aankomend leerkracht in het basisonderwijs. Het gaat in de colleges om taalbewustzijn en taalvergelijking en niet om de eigen taalvaardigheid. De collegeserie behandelt de volgende onderwerpen:

- Het belang van Duits in Nederland
- Duits in vergelijking met het Nederlands (Taalkundige achtergrond, verschillen & overeenkomsten met de Nederlandse taal)
- Duits in relatie tot de grensdialecten die in de regio gesproken worden (Nedersaksisch)
- Duits in het kader van meertaligheid
- De geschiedenis van de Duitse taal
- Klanken en accenten m.b.t. het Duits en de relevantie daarvan
- Arbeidsperspectief in Duitsland
- Grensoverstijgende samenwerking
- Het implementeren van Duits als basisschoolleerkracht
- Didactische kennis over Duits op de basisschool

Daarnaast wordt Duits als buurtaal verwerkt in verschillende onderdelen van het hele Pabo-curriculum, vanaf jaar 1. Dit uit zich bijvoorbeeld in het een introductiekamp in Duitsland voor de eerstejaarsstudenten en het organiseren van een buurtalenochtend voor Nederlandse en Duitse leerlingen in jaar 2, tot aan inbedding in het leergebied Taal & Identiteit waar studenten lessen ontwerpen voor o.a. Duits als buurtaal. Bij de genoemde buurtalenochtend verzorgden tweedejaars studenten een workshop/lesactiviteit voor een groep Nederlandse en Duitse basisschoolkinderen met als doel om hen met elkaar in contact te laten komen en om samen op ontdekking te gaan. Het ging hierbij in totaal om 400 basisschoolkinderen die op bezoek kwamen in bij NHL in Emmen.

Wat NHL Steden Hogeschool hoopt te bereiken, is dat studenten zich al vroeg bewust zijn van Duits als buurtaal en de mogelijkheden die dit biedt op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking en bijvoorbeeld carrièrekansen voor hun (toekomstige) leerlingen. Het merendeel ziet het belang van BTO in, is bereid kleine activiteiten uit te proberen in de (stage)klas maar vindt het nog wel lastig om zelf de taal goed te spreken. Ook onder de studenten blijkt behoefte aan 1) gastdocenten BTO, 2) partnerschool, 3) lesmateriaal en 4) voorlichting/inspiratie om zelf BTO aan te bieden. Bij de lichte studiejaar 2023/24 Duitse colleges volgde, gaf een meerderheid aan na het volgen van de colleges minder vooroordelen te hebben ten opzichte van de Duitse taal en cultuur. Een belangrijke ontwikkeling gezien het gebrek aan motivatie om Duits als buurtaal te leren in Nederland.

NUFFIC TRAINING GASTDOCENTEN (VRIJWILLIGERS)

In samenwerking met Nuffic is begin 2021 door het lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid (NHL Steden Hogeschool) i.s.m. de Academie PO van NHL Steden Hogeschool in Emmen een pilot gedraaid met een cursus Vakdidactiek Buurtaalonderwijs. De cursus Vakdidactiek Buurtaalonderwijs was gericht op native speakers Duits (zonder onderwijsachtergrond) die in Drenthe of de grensstreek woonachtig zijn en gastlessen Duits willen geven op basisscholen in deze regio. In 6 bijeenkomsten van 2 uur leerden zij meer over de vakdidactiek van buurtaalonderwijs, o.a. hoe zij om kunnen gaan met een groep leerlingen en de manier waarop leerlingen in de basisschoolleeftijd een vreemde taal verwerven. De cursus combineerde theorie met praktische opdrachten en maakt cursisten wegwijs met lesmaterialen. Na afronding van deze training behaalden cursisten een certificaat en werden zij geschikt geacht – in aanwezigheid van de groepsleerkracht – Duitse les op basisschoolniveau te geven. Omdat ten tijde van de uitvoering van de training er covid-restricties waren, werd de training online gegeven. Er namen 10 cursisten deel. Alle cursisten gaven na afloop van de cursus aan deel uit te willen maken van een vrijwilligerspool voor gastdocenten Duits. In overleg met Lea Timmer, projectmanager bij de Eems Dollard Regio (EDR) en projectleider van het project *Vroege Buurtaal*, is na afloop van de cursus besloten om de vrijwilligerspool aan de EDR over te dragen, vanwege het netwerk aan partnerscholen dat de EDR / Vroege Buurtaal heeft waar de gastdocenten ingezet kunnen worden. Een dergelijke cursus zou herhaald kunnen worden en ook in Duitsland gegeven kunnen worden voor moedertaalsprekers Nederlands. Zo kan de vrijwilligerspool uitgebreid worden en kunnen Nederlandse en Duitse scholen in de grensregio een beroep doen op gastdocenten, iets waar grote behoefte aan is.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de resultaten van het gehele haalbaarheidsonderzoek kunnen wij een aantal conclusies trekken. Uit de vragenlijst en groepsinterview data met **scholen** en de interviews met de **lerarenopleiders en overige experts** blijkt het volgende:

- **Visie en beleid BTO:** Scholen zijn positief over de effecten BTO maar negatief over de huidige stand van zaken BTO, bijvoorbeeld als het gaat om de geringe aandacht die BTO krijgt in het curriculum of in grensoverschrijdende samenwerking. Experts raden aan om met behulp van BTO te investeren in een open en nieuwsgierig houding t.o.v. het buurland en BTO te professionaliseren.
- **Belang en behoefte BTO:** Scholen geven aan ondersteuning nodig te hebben bij het vinden van een partnerschool, op financieel vlak en in lesmateriaal en professionalisering. Experts willen meer focus op spreekvaardigheid, meer uitwisseling, meer integratie in het PO en meer bewustwording van o.a. het culturele economische potentieel van samenwerking met het buurland.
- **Uitdagingen en oplossingen BTO:** Redenen als gebrek aan tijd, personeel en motivatie worden door scholen aangegeven als een uitdaging voor BTO. Experts geven aan dat het huidige Duits/Nederlands als vak in Nederland en Duitsland te veel gericht is op toetsing, dat er een gebrek is aan BTO leraren, tijd en motivatie. Er is te weinig kennis bij de scholen over de beschikbare ruimte voor BTO in de curricula.
- **Wensen en best-practices BTO:** Scholen wensen lesmateriaal als digitaal materiaal, taalmethoden, leskisten en leesboeken en extracurriculaire activiteiten zoals uitwisseling en excursies. Thema's die daarbij volgens de scholen aan bod zouden moeten komen zijn grensoverschrijdende thema's, ecologie, taal(ontwikkeling) en burgerschap.

Daarnaast geven de resultaten aan dat Duits in Nederland vooral een schoolvak voor de grensregio aan het worden is, omdat daar nog de meeste animo voor BTO is. De status van het schoolvak Duits lijkt in die zin steeds meer op die van Nederlands in Duitsland, dat als schoolvak voet aan de grond heeft gekregen door bottom-up initiatieven in de grensregio, waar op het terrein nog steeds een behoefte aan verdere uitbouw van het vak wordt opgetekend.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de data doen wij de volgende aanbevelingen met het versterken van BTO in de grensregio:

- 1) Meer aandacht voor bewustwording en attitude van de buurtaal;
- 2) Meer uitwisseling en partnerschap tussen scholen aan de grens;
- 3) Meer professionalisering BTO (gast)leraren;
- 4) Meer (digitaal) lesmateriaal;
- 5) Meer inzicht in de ruimte voor BTO in de curricula;
- 6) Meer bekendheid genereren voor bestaande lesmaterialen en netwerken.

Door het versterken van de bewustwording en (positieve) attitude tegenover de buurtaal wordt een goede basis gelegd voor de bereidheid om in de verdere schooltijd de buurtaal te leren. Door het versterken van de identiteit van de grensregio wordt deze aantrekkelijker. Duurzame partnerschappen tussen scholen dragen hieraan bij. Door elkaar en elkaars taal en cultuur samen te leren kennen, wordt het (buur)taalbewustzijn versterkt en daarmee de motivatie om de ander zijn/haar taal te leren. Om dit goed in te bedden in het onderwijs, is het belangrijk dat er goed (digitaal) lesmateriaal beschikbaar is rond thema's die aan beide kanten van de grens relevant zijn. Op deze thema's kan er vervolgens via excursies, uitwisselingen en via digitale middelen samengewerkt worden tussen scholen. Het gebrek aan BTO-leraren kan op tenminste drie manieren aangepakt worden: 1) nascholingstraject BTO voor 'zittende' leraren, 2) inbedding van BTO in de reguliere lerarenopleidingen, inclusief taalvaardigheid in de buurtaal en 3) inzetten van gastdocenten. Uit de data blijkt dat er ook behoefte is aan meer inzicht in de ruimte voor BTO, die de curricula toelaten. Hier zou op onderwijsbeleidsniveau meer aandacht voor moeten komen. Ten slotte kwam uit het onderzoek naar voren dat sommige van de wensen die de bevroegde scholen en experts hadden, zoals (digitaal) lesmateriaal, gastdocentenpool en een uitwisselingsproject, deels al aanwezig en beschikbaar zijn maar helaas nog onbekend. Ook hier zou via meer samenwerking tussen de verschillende partijen die zich bezighouden met BTO en bijvoorbeeld een gezamenlijk platform waarop alle lesmaterialen, opleidingen, partnerscholen en gastdocenten te vinden zijn, meer bekendheid voor kunnen komen. Een mooie start met een breed buurtaalonderwijsnetwerk is reeds door dit project genomen. Op basis van de bevindingen van dit project, onderzoeken wij samen met het buurtaalonderwijsnetwerk hoe wij de gedane bevindingen en aanbevelingen in een nieuw project kunnen verwezenlijken.

5. Bijlagen

Bijlage 1 – vragenlijst voor scholen

Behoefteanalyse Buurtaalonderwijs

Nederlands

Introductie – Welkom

Welkom

Dank dat u tijd maakt voor het invullen van deze online vragenlijst.

Deze vragenlijst wordt voorgelegd aan leerkrachten/leraren, directeuren, IB'ers en (taal)coördinatoren in po, vo en mbo, en lerarenopleiders aan beide kanten van de Duits-Nederlandse grens met als doel, de meningen van deze experts te verzamelen ten aanzien van de meest urgente behoeften aan onderzoek op het gebied van **buurtaalonderwijs**. Ook als u (nog) niets met buurtaalonderwijs doet, is uw mening voor ons erg waardevol. Met buurtaalonderwijs krijgen leerlingen in de Duits-Nederlandse grensstreek structureel onderwijs in het Nederlands of Duits.

Introductie – Partners

De vragenlijst is uitgezet door het Lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid van NHL Stenden Hogeschool en het Institut für Niederländische Philologie van de Universität Münster in samenwerking met verscheidene netwerkpartners aan beide kanten van de grens. Deze partners zijn:

- Carl von Ossietzky Universität Oldenburg
- Bezirksregierung Münster
- Eems-Dollard Regio
- Studienseminar Aurich – Fachseminar Niederländisch
- Gymnasium Nordhorn
- Saxion Hogeschool Enschede (*EDL Project*)

in Gelderland en Overijssel (Twente) wordt voor dit onderzoek samengewerkt met het EDL project (Euregionale Doorlopende Leerlijn)

We zoeken een antwoord op de volgende vragen:

Welke vragen leven er in het onderwijsveld op het gebied van buurtaalonderwijs? Waar is op dit moment behoefte aan en welke obstakels zijn er met betrekking tot buurtaalonderwijs?

Privacybescherming

Verklaring databescherming

Wij verzekeren u dat wij ons strikt aan de regels omtrent databescherming houden:

- De gegevens die u invoert zullen uitsluitend worden bekeken en geëvalueerd door de medewerkers van het onderzoeksteam.
- Er worden onder geen enkele omstandigheid persoonlijke gegevens gedeeld met derde partijen.
- De ingevoerde antwoorden worden anoniem verwerkt.
- De presentatie van de resultaten van het onderzoek staat het niet toe om conclusies te trekken op basis van de antwoorden van de individuele deelnemers.
- Uw deelname is vrijwillig. U kunt u op ieder moment terugtrekken uit dit onderzoek zonder redenen aan te dragen.

Wilt u hieronder verklaren dat u met deze voorwaarden akkoord gaat?

Ik ga ermee akkoord om aan dit onderzoek deel te nemen. Ik ben ervan op de hoogte dat de geanonimiseerde gegevens kunnen worden gepubliceerd in verslagen en andere wetenschappelijke publicaties.

- ja
- nee (in dit geval wordt u direct naar het einde van de vragenlijst doorgestuurd)

Vooraf - Structuur

Structuur van de vragenlijst

De vragenlijst bestaat uit drie delen.

1. In het eerste deel stellen we u enkele vragen naar uw werksituatie en uw kennis en vaardigheden omtrent buurtaalonderwijs die u in uw eigen praktijk mist, indien van toepassing.
2. In het tweede deel leggen we u een serie gesloten vragen voor, in combinatie met open vragen naar uw behoeftes aan kennis en vaardigheden omtrent buurtaalonderwijs.
3. In het derde deel vragen we u naar uw

achtergrondgegevens. We zullen uw antwoorden gebruiken bij de verwerking en interpretatie van de verzamelde data.

Aan het einde van de vragenlijst kunt u commentaar betreffende het onderzoek met ons delen.

Indien u anderen kent die volgens u betrokken zouden moeten worden bij dit onderzoek, breng ons daarvan op de hoogte door te mailen naar jordi.jager@nhlstenden.com. U kunt de vragenlijst ook rechtstreeks doorsturen middels de QR-code of link die u zelf gekregen of gevolgd heeft.

U kunt de vragenlijst op elk moment onderbreken en op een later tijdstip verder invullen (doe dit wel binnen één week vanaf hetzelfde IP-adres). Uw reeds ingevoerde antwoorden worden automatisch opgeslagen.

Deel 1 – Prangende vragen rondom buurtaalonderwijs

Een eerste indruk – Prangende vragen rondom buurtaalonderwijs

Wij willen graag een beeld krijgen van de belangrijkste vragen waar leraren in de praktijk met buurtaalonderwijs tegenaan lopen. Wilt u daarom de volgende vragen zo 'spontaan' mogelijk beantwoorden? Indien u geen buurtaalonderwijs op uw school heeft kunnen zullen sommige vragen automatisch worden overgeslagen.

Heeft u een partnerschap met een school over de Duits/Nederlandse grens?

- Ja
- Nee

Wordt er op dit moment onderwijs in/over de buurtaal op uw school aangeboden?

- Ja
- Nee
- Anders

Geeft u zelf buurtaalonderwijs?

- Ja
- Nee

Hoeveel uur wordt er op uw school in de buurtaal lesgegeven per week?

- 0-2 uur
- 2-4 uur
- 4-6 uur
- Meer dan 6 uur

Door wie wordt het buurtaalonderwijs gegeven?

- De reguliere leerkracht
- Een gespecialiseerde leerkracht
- Anders, namelijk...

Op welke manier wordt het buurtaalonderwijs gegeven?

Aan welke leeftijdscategorie wordt het buurtaalonderwijs gegeven?

- 0-4 jaar
- 4-6 jaar
- 6-8 jaar
- 8-10 jaar
- 10-12 jaar

12+ jaar

Anders, namelijk:

Is de buurtaal een verplicht vak of een keuzevak op uw school?

Verplicht

Keuzevak

Anders, namelijk:

Hoeveel procent van de leerlingen op uw school volgt les in/over de buurtaal?

0-20%

20-40%

40-60%

60-80%

80-100%

Welke (buurtaal)activiteiten gebeuren al op uw school?

Taalles

Uitwisseling

Inzetten van Duitse onderwijsmaterialen

- Organiseren van projecten, namelijk

- Reizen / bezoeken aan Duitsland

- Anders, namelijk

Voor wat betreft (buurtaal)onderwijsmaterialen hebben of gebruiken wij:

- Taalmethoden

- Leesboeken

- Prentenboeken

- Leskisten

- Video's

- Digitaal materiaal (zoals websites, apps etc.)

- Fysiek materiaal (zoals vlaggen, kleding etc.)

- Anders, namelijk

Is er behoefte aan (meer) buurtaalonderwijs op uw school?

- Ja

- Nee

Voor wat betreft (buurtaal)onderwijsmaterialen zouden

wij graag willen hebben:

- Taalmethoden
- Leesboeken
- Prentenboeken
- Leskisten
- Video's
- Digitaal materiaal (zoals websites, apps etc.)
- Fysiek materiaal (zoals vlaggen, kleding etc.)
- Anders, namelijk

Voor wat betreft (buurtaal) onderwijsmaterialen zouden wij graag willen hebben:

- Taalmethoden
- Leesboeken
- Prentenboeken
- Leskisten
- Video's
- Digitaal materiaal (zoals websites, apps etc.)
- Fysiek materiaal (zoals vlaggen, kleding etc.)
- Anders, namelijk

Wat zijn thema's die u binnen buurtaalonderwijs zou willen behandelen?

- Ecologische duurzaamheid, klimaat, omgeving
- Burgerschap
- Taal (ontwikkeling)
- Sociale thema's (zoals inclusiviteit en diversiteit)
- Geschiedenis
- Digitalisering (mediawijsheid, informatievaardigheden etc.)
- Grensoverstijgende thema's (zoals samenwerken met het buurland, taal en cultuur)
- Anders, namelijk

Wat zijn thema's waarop u zou willen uitwisselen met scholen over de grens?

- Ecologische duurzaamheid, klimaat, omgeving
- Burgerschap
- Taal (ontwikkeling)
- Sociale thema's (zoals inclusiviteit en diversiteit)
- Geschiedenis
- Digitalisering (mediawijsheid, informatievaardigheden etc.)
- Grensoverstijgende thema's (zoals samenwerken met het buurland, taal en cultuur)
- Anders, namelijk

1. Welke **kennis** zou u helpen om uw onderwijs aan leerders van de buurtaal te verbeteren? Wat zou u (beter) willen **weten**?

2. Welke **pedagogisch-didactische vaardigheden** zou u (beter) willen beheersen om uw onderwijs aan buurtaalleerders te verbeteren? Wat zou u (beter) willen **kunnen**?

Wat zijn op dit moment de grootste obstakels voor buurtaalonderwijs die u kunt identificeren?

Doet u voor uw gevoel genoeg aan buurtaal (onderwijs) op dit moment?

- Ja
- Nee

Als u minder doet dan u zou willen, wat zijn hiervan dan de oorzaken?

- Gebrek aan financiële middelen
- We weten niet hoe, expertise ontbreekt
- We hebben geen leuke ideeën
- Niemand pakt dit op
- Tijd ontbreekt
- We hebben geen contacten
- Anders, namelijk

Zou u ondersteuning voor buurtaalonderwijs op prijs stellen en zo ja, op welke manier?

- Ik heb geen behoefte aan ondersteuning op dit vlak
- Advisering
- Het zoeken van een partner
- Financiële ondersteuning
- Professionalisering van mijzelf of collega's
- Lenen van materiaal
- Boeken of leskisten
- Anders, namelijk

Heeft u nog **andere vragen of behoeften** met

Als u minder doet dan u zou willen, wat zijn hiervan dan de oorzaken?

- Gebrek aan financiële middelen
- We weten niet hoe, expertise ontbreekt
- We hebben geen leuke ideeën
- Niemand pakt dit op
- Tijd ontbreekt
- We hebben geen contacten
- Anders, namelijk

Zou u ondersteuning voor buurtaalonderwijs op prijs stellen en zo ja, op welke manier?

- Ik heb geen behoefte aan ondersteuning op dit vlak
- Advisering
- Het zoeken van een partner
- Financiële ondersteuning
- Professionalisering van mijzelf of collega's
- Lenen van materiaal
- Boeken of leskisten
- Anders, namelijk

Heeft u nog **andere vragen of behoeften** met

betrekking tot buurtaalonderwijs? Zo ja, welke?

Deel 2 - Thema's

Gesloten vragen over een aantal thema's

Er volgen nu verschillende gesloten vragen met betrekking tot een aantal thema's die gerelateerd zijn aan buurtaalonderwijs. Wij verzoeken u telkens om het belang van het onderzoek naar een thema voor uw eigen onderwijspraktijk aan de hand van een vijfpuntsschaal in te schatten. U krijgt steeds ook de mogelijkheid om "dit kan ik niet inschatten / niet van toepassing" aan te geven. Geef per thema aan hoe belangrijk u onderzoek op dit terrein vindt:

++ Helemaal mee eens

+ Mee eens

+/- Neutraal

- Niet mee eens

-- Helemaal niet mee eens.

? Dit kan ik niet inschatten / is niet van toepassing voor

mijn praktijk

2.1 Achtergrond in buurtaalonderwijs

Vragen over uw achtergrond met betrekking tot buurtaalonderwijs

Geef hieronder aan in hoeverre de stelling op u van toepassing is.

Ik heb ervaring in het geven van buurtaalonderwijs

Mijn kennis van de buurtaal is op een niveau dat geschikt is om les te geven.

Ik heb deelgenomen aan internationale uitwisselingsprogramma's met als doel mijn buurtaal te verbeteren.

Ik ben bekend met de recente ontwikkelingen en best practices op het gebied van buurtaalonderwijs

Mijn collega's zouden mij steunen als ik meer buurtaalonderwijs zou willen geven

Ik vind het belangrijk dat mijn leerlingen de buurtaal leren

Er wordt op dit moment al voldoende buurtaalonderwijs op mijn school gegeven

Heeft u wellicht nog andere onderwerpen met betrekking tot de kennis over de pedagogische aspecten van buurtaalonderwijs? Of wilt u extra toelichting geven over uw antwoorden hierboven? Noteer hieronder uw opmerkingen.

2.2 Uw visie op buurtaalonderwijs

Stellingen over uw visie op buurtaalonderwijs.

Geef hieronder aan in hoeverre de stelling op u van toepassing is.

Ik geloof dat buurtaalonderwijs een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van interculturele vaardigheden bij leerlingen

Buurtaalonderwijs bevordert grensoverschrijdende samenwerking tussen scholen en gemeenschappen

Ik geloof dat buurtaalonderwijs de culturele diversiteit in onze gemeenschap bevordert.

Buurtaalonderwijs is van essentieel belang voor de persoonlijke en academische groei van leerlingen

Mijn school geeft voldoende aandacht aan de buurtaal

Mijn school geeft voldoende aandacht aan samenwerking over de grens

Heeft u wellicht nog andere onderwerpen met betrekking tot de kennis over de pedagogische aspecten van buurtaalonderwijs? Of wilt u extra toelichting geven over uw antwoorden hierboven? Noteer hieronder uw opmerkingen.

2.3 Behoeftes binnen buurtaalonderwijs

Stellingen over uw behoeftes binnen buurtaalonderwijs.

Geef hieronder aan in hoeverre u het eens bent met de stelling.

Er is op mijn school behoefte aan extra kennis over meertaligheid.

Er is op mijn school behoefte aan meer didactische training over hoe ik of mijn school de buu

Er is behoefte aan meer ondersteuning voor leraren om buurtaalonderwijs effectiever te kunn

Scholen moeten meer leermiddelen en materialen beschikbaar stellen voor buurtaalonderwijs

Er moet meer nadruk worden gelegd op de ontwikkeling van buurtaalvaardigheden in het onc

Er moet een beter talenbeleid op mijn school komen

Er is op mijn school behoefte aan meer digitale leermethodes voor buurtaalonderwijs

Er is op mijn school behoefte aan gastleraren (moedertaalsprekers) die buurtaalles komen g

Heeft u wellicht nog andere onderwerpen met betrekking tot uw behoefte m.b.t. buurtaalonderwijs? Of wilt u extra toelichting geven over uw antwoorden hierboven? Noteer hieronder uw opmerkingen.

2.4 Beleid met betrekking tot buurtaalonderwijs

Stellingen over beleid met betrekking tot buurtaalonderwijs.

Geef hieronder aan in hoeverre de stelling op u van toepassing is.

Er is een duidelijk en effectief beleid op mijn school voor buurtaalonderwijs.

Beleidsmakers zouden meer moeten investeren in de promotie en ontwikkeling van buurtaalo

Het huidige beleid op het gebied van buurtaalonderwijs is voldoende flexibel om aan de behc leraren en leerlingen te voldoen.

Er is op mijn school voldoende tijd binnen het lesprogramma om buurtaalonderwijs te kunn

Welke rol zou het beleid volgens u moeten spelen in het ondersteunen en promoten van buurtaalonderwijs?

Welke maatregelen zouden er volgens u kunnen worden

genomen om het taalbeleid op uw school of binnen uw regio te verbeteren?

Heeft u wellicht nog andere onderwerpen met betrekking tot het beleid op het gebied van buurtaalonderwijs? Of wilt u extra toelichting geven over uw antwoorden hierboven? Noteer hieronder uw opmerkingen.

2.5. Extracurriculaire activiteiten

Stellingen over extracurriculaire activiteiten met betrekking tot buurtaalonderwijs.

Geef hieronder aan in hoeverre de stelling op u van toepassing is.

De leerlingen van mijn school zouden baat hebben bij meer extracurriculaire activiteiten m.b.t

Er is behoefte aan meer fysieke uitwisseling (schoolreizen, schoolbezoeken, musea etc).

Er is behoefte aan meer online uitwisseling (Online leerplatformen zoals Digi+, beeldbellen, en activiteiten)

Ik zou interesse hebben in het deelnemen aan uitwisselingsprogramma's met scholen/instan-
t buurland

Mijn school steunt initiatieven voor extracurriculaire activiteiten

Welke vorm(en) van extracurriculaire activiteiten met
betrekking tot de buurtaal zou u geïnteresseerd in zijn?

Wat zijn de belangrijkste obstakels voor u om deel te
nemen aan of het organiseren van extracurriculaire
activiteiten?

Heeft u wellicht nog andere onderwerpen met
betrekking tot extracurriculaire activiteiten omtrent
buurtaalonderwijs? Of wilt u extra toelichting geven over
uw antwoorden hierboven? Noteer hieronder uw
opmerkingen.

Deel 3 - Uw achtergrondgegevens

Achtergrondgegevens

Tot slot vragen we u enkele achtergrondgegevens in te vullen die betrekking hebben op uw persoonlijke gegevens, uw opleiding en uw werkcontext.

Wat is uw leeftijd?

Wat is uw geslacht?

- man
- vrouw
- x

In welk land werkt u hoofdzakelijk?

- Nederland
- Duitsland

Voor welke school werkt u?

In welke plaats staat deze school?

Wat is uw functie?

- Leerkracht
- Directeur
- Onderwijsassistent
- (Taal)coördinator
- IB'er
- Anders, namelijk:

Wat is uw beroep?

- Lehrkraft
- Schulleiter*in
- Referendar*in
- Koordinator*in im (Fremd-)Sprachenbereich der Schule
- (Sozialpädagogische*r) Assistent*in
- Sonstiges, un zwar

Uw taalprofiel

Schets uw 'taalprofiel' door globaal aan te geven op welk niveau u verschillende talen beheerst.

Ga bij het beoordelen van uw vaardigheidsniveau uit van de volgende drie globale niveaus:

A = een afhankelijk gebruiker. Met hulp van bereidwillige gesprekspartners kan ik me redden.

B= een zelfstandig gebruiker. In deze taal kan ik me zelfstandig redden. Ik kan zonder hulp duidelijk maken wat ik kwijt wil en dat wat ik nodig heb begrijpen.

C= een vaardig gebruiker. Ik kan me vloeiend en zonder moeite uitdrukken en kan ik alles begrijpen wat ik zou willen begrijpen.

Wilt u voor alle talen die u beheerst, in het volgende schema per niveau aangeven of u dat 'royaal' (A2, B2 of C2) beheerst of maar net (A1, B1, C1)?

	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Nederlands	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engels	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Duits	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dialect / Plat, zo ja, welke variant?						

Wat is uw talige achtergrond?

ik ben voornamelijk eentalig opgevoed. Mijn thuistaal was:

ik ben tweetalig opgevoed. Mijn twee thuistalen waren:

ik ben met drie of meer talen opgevoed. Mijn thuistalen waren:

In welke provincie bent u werkzaam?

- Drenthe
- Flevoland
- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Limburg
- Noord-Brabant
- Noord-Holland
- Overijssel
- Utrecht
- Zeeland

Zuid-Holland

anders, namelijk...

In welke onderwijssector bent u werkzaam?

VVE

po - regulier

po - eerste opvang

po - speciaal onderwijs

vo - eerste opvang (ISK)

vmbo

havo

vwo

mbo

hbo

wo

anders, namelijk...

In welk Bundesland bent u werkzaam?

Niedersachsen

NRW

anders, namelijk...

In welke onderwijssector bent u werkzaam?

- Grundschule
- Hauptschule
- Realschule
- Gymnasium
- Gesamtschule
- Berufsschule
- Hochschule
- Privé / Internationale school
- Speciaal onderwijs
- Universiteit
- anders, namelijk...

Hoeveel jaar hebt u ervaring in het onderwijs?

Hoeveel jaar hebt u ervaring met buurtaalonderwijs?

Bent u in het bezit van een onderwijsbevoegdheid?

ja

nee

Over welke bevoegdheid beschikt u?

onderwijsassistent

basisonderwijs

tweedegraads, vak(ken):

eerstegraads, vak(ken):

certificaat Bekwaam NT2-docent (BVNT2)

anders, namelijk...

Über welche Art Lehrberechtigung verfügen Sie?

Ich bin Referendar*in, mit den Fächern:

Grundschule, mit den Fächern:

Sek. I, mit den Fächern:

Sek. II, mit den Fächern:

DaZ- /DaF-Zertifikat

Sonstige Lehrberichtigungen bzw. Zertifikate, und zwar

Zou u deel willen nemen aan een interview of focusgroep discussie naar aanleiding van deze vragenlijst?

- Ja
 Nee

Laat hier alstublieft uw contactgegevens achter zodat wij contact met u kunnen zoeken voor het interview.

Ten slotte, wilt u nog iets kwijt over uw ervaring/vragen omtrent dit onderzoek?

Afsluiting

Hoe nu verder?

De uitkomsten van deze vragenlijst worden voorgelegd aan onderzoekers en andere experts om zicht te krijgen op de volgende vragen:

- Welke van de door de leraren geformuleerde vragen en behoeftes, kunnen volgens u op grond van de uitkomsten van reeds uitgevoerd onderzoek beantwoord worden?
- Hoe kan volgens u verklaard worden dat de betrokken leraren vragen stellen die op grond van al beschikbare kennis en vaardigheden al beantwoord hadden kunnen worden?
- Welke vragen en behoeften vereisen aanvullend onderzoek?

Op basis van de uitkomsten van deze vragenlijst zal het Lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid een eerste schets vormen van de actuele behoefte met betrekking tot buurtaalonderwijs.

Dit concept wordt in een aantal focusgesprekken besproken met verschillende betrokkenen. De uitkomsten van deze besprekingen worden verwerkt in

een nieuwe versie van de agenda voor onderzoek en professionalisering en een eindrapport.

Delen

Indien u anderen kent die volgens u betrokken zouden moeten worden bij dit onderzoek, breng ons daarvan op de hoogte door te mailen naar jordi.jager@nhlstenden.com. U kunt de vragenlijst ook rechtstreeks doorsturen middels de link die u zelf gevolgd heeft.

Contact

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid van de NHL Stenden Hogeschool en het Institut für Niederländische Philologie van de Universität Münster.

Vragen over deze vragenlijst? Neem contact op:
jordi.jager@nhlstenden.com

*Voor vragen over het EDL project, neem contact op via
m.vangrunsvan@saxion.nl*

Bijlage 2 – protocol groepsinterviews met schooldirecteuren en leraren

Focus groep discussie – Haalbaarheidsonderzoek Buurtaalonderwijs

Hartelijk dank voor jullie deelname aan deze focusgroep. Mijn naam is XXX en ik ben onderzoeker bij NHL Stenden Hogeschool / Universität Münster. Ik zal de moderator zijn van de focusgroep. Ik zal eerst even kort uitleggen waarom ik dit onderzoek uitvoer. Voor het project “Haalbaarheidsonderzoek Buurtaalonderwijs” onderzoeken wij de behoefte aan beide kanten van de Nederlands-Duitse grens met betrekking tot buurtaalonderwijs in de bovenbouw van het PO en de onderbouw van het VO. Deze focusgroep is bedoeld als verdieping op de eerder afgenomen vragenlijst. Wij zijn benieuwd naar jullie ervaringen, wensen en haalbaarheid m.b.t. buurtaalonderwijs op jullie scholen. Ook willen we weten welke onderwerpen zich volgens jullie goed lenen om te koppelen aan buurtaal. Tenslotte laten we jullie kennismaken met digitaal lesmateriaal wat door ons al ontwikkeld is en vragen we jullie mening hierover.

Wij zijn geïnteresseerd in zowel positieve als negatieve ervaringen en/of meningen over de onderwerpen. Ik wil graag meegeven dat er geen goede of foute antwoorden zijn. Jullie hoeven het niet met elkaar eens te zijn, maar luister wel op een respectvolle manier naar elkaar wanneer iemand zijn of haar mening geeft.

Tot slot wil ik jullie toestemming vragen om de focusgroep op te nemen, zodat ik geen van jullie opmerkingen en antwoorden mis. Deze focusgroep is anoniem, dat wil zeggen dat jullie persoonlijke gegevens niet gebruikt of genoemd zullen worden. De dingen die jullie vertellen en de informatie die jullie geven worden voor dit onderzoek, het adviesrapport naar de subsidieverstrekker EDR en in publicaties (wetenschappelijk en/of vaktijdschrift) gebruikt.

Graag leg ik u nu een aantal vragen en stellingen voor.

Vragen

Integratie buurtaalonderwijs bij u op school

- Welke rol speelt Duits/Nederlands binnen het curriculum?
- Zou het volgens u meer aandacht/ruimte moeten krijgen? Zo ja/nee, waarom?
- Welk materiaal gebruikt u? Is dit volgens u voldoende geschikt voor de doelgroep? Waarom wel/niet? Welk soort materiaal zou u kunnen gebruiken (*voorbeelden vragenlijst*).
- Welke onderwerpen zouden volgens u aan bod moeten komen in buurtaalonderwijs? Met welke vakken kan buurtaalonderwijs gecombineerd worden?
- Betreft u ook (culturele of onderwijs) instellingen bij het aangeboden buurtaalonderwijs? Organiseert uw school extracurriculaire / buitenschoolse activiteiten zoals uitwisselingen of excursies m.b.t. buurtaalonderwijs?
- Wat is volgens u nodig om leerlingen en ouders te enthousiasmeren voor buurtaalonderwijs?

Stellingen

Visie en beleid op het gebied van buurtaalonderwijs

- Het onderwijzen van buurtaalen heeft impact op de persoonlijke en academische ontwikkeling van leerlingen.
- Buurtaalonderwijs draagt bij aan het bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking en wederzijds begrip.

Buurtaalonderwijs: zelf of vakleerkracht?

- Is er voldoende personeel beschikbaar om buurtaalonderwijs bij u op school te verzorgen?
- Waar zou geschikt personeel vandaan kunnen komen? Denk aan: via de lerarenopleidingen, van over de grens, gespecialiseerde vakleerkracht die op verschillende scholen werkt.
- Vindt u dat buurtaalonderwijs op de Pabo's in de grensregio standaard opgenomen zou moeten worden in het curriculum?
- Heeft u zelf behoefte aan een nascholingscursus en/of begeleiding m.b.t. buurtaalonderwijs?
- Heeft u behoefte aan hulp vanuit een expertisecentrum als het gaat om het aanbieden van lesmateriaal en nascholing?

Uitwisseling

- Is er volgens u behoefte aan een contactpersoon, zoals een schoolmakelaar, die activiteiten als uitwisseling en excursies m.b.t. buurtaalonderwijs organiseert en zodoende scholen met elkaar verbindt?
- Aan wat voor soort uitwisseling is er behoefte? Denk aan sportevenement, iets cultureels, etc.
- Heeft u zelf behoefte aan een intervisiegroep met collega's van andere scholen om samen buurtaalonderwijs vorm te geven en ervaringen te delen?

CLIL en Digi+

Eén van de benaderingen om buurtaalonderwijs vorm te geven, is het gebruik van Content and Language Integrated Learning (CLIL). Bij deze benadering worden zaakvak en taal gecombineerd. Denk bijvoorbeeld aan een les geschiedenis, muziek of burgerschap in het Duits/Nederlands. De nadruk ligt op de inhoud van het zaakvak, maar leerlingen pikken toch een heleboel op van de taal, omdat de communicatie hierin plaatsvindt.

- Zou u zelf met CLIL aan de slag in combinatie met buurtaal?
- Welke zaakvakken en/of leerinhouden zijn hiervoor volgens u geschikt?

Digi+

CLIL is een van de belangrijkste pijlers waarop de digitale tweetalige leeromgeving Digi+ gebouwd is. Leerlingen leren over Graan en Voeding en pikken tegelijk de buurtaal op.

Bekijk samen de promofilm van Digi+: <https://www.youtube.com/watch?v=N6acrzG8GSk>

In de groep, bediscussieer de volgende vragen:

- Wat is uw eerste indruk van de omgeving?
- Hoe beoordeelt u de gebruikerservaringen van de leerkrachten en leerlingen?
- Zou u zelf de omgeving gebruiken in plaats van de vaste lesmethode voor deze thema's (Voeding en Graan)? Heeft u suggesties voor aanvullende thema's?
- Wat heeft u nodig om dit te realiseren? Denk aan ondersteuning vanuit de school, tijd op het rooster, eigen kennis van Duits/Nederlands, materiaal zoals computers, etc.

Interviewprotocol Haalbaarheidsonderzoek Buurtaalonderwijs

Visie en beleid op het gebied van buurtaalonderwijs:

1. Hoe ziet u het belang van buurtaalonderwijs in de grensregio's en hoe past dit binnen de algemene visie van uw school/lerarenopleiding?
2. Welke rol speelt buurtaalonderwijs volgens u in het bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking en begrip?
3. Hoe wordt buurtaalonderwijs momenteel geïntegreerd in het beleid van uw school/lerarenopleiding?

Het belang en de behoefte van buurtaalonderwijs voor het PO en VO en de lerarenopleidingen:

1. Kunt u uitleggen waarom u van mening bent dat buurtaalonderwijs van belang is voor leerlingen in het PO en VO in de grensregio's?
2. Welke voordelen ziet u in het aanbieden van buurtaalonderwijs, zowel voor de individuele leerlingen als voor de bredere gemeenschap?
3. Op welke manieren denkt u dat buurtaalonderwijs kan bijdragen aan de persoonlijke en academische ontwikkeling van de leerlingen?

Problemen en oplossingen bij de implementatie van buurtaalonderwijs: beschikbaarheid van leraren en leermateriaal:

1. Welke uitdagingen ziet u met betrekking tot het vinden van geschikte leraren die buurtaalonderwijs kunnen verzorgen?
2. Hoe waardeert u de huidige beschikbaarheid en kwaliteit van leermateriaal voor buurtaalonderwijs in uw school/lerarenopleiding?
3. Welke strategieën of maatregelen denkt u dat zouden kunnen bijdragen aan het verbeteren van de beschikbaarheid en kwaliteit van leraren en leermateriaal?

Noodzaak om expertise te bundelen, b.v. via netwerken voor verwezenlijking van buurtaalonderwijs binnen en/of buiten het curriculum:

1. Bent u op de hoogte van bestaande netwerken of samenwerkingsverbanden die zich richten op buurtaalonderwijs? Zo ja, welke zijn dat en hoe heeft uw school/lerarenopleiding hiervan geprofiteerd?
2. Hoe denkt u dat het bundelen van expertise en samenwerking tussen verschillende scholen/lerarenopleidingen de implementatie van buurtaalonderwijs zou kunnen verbeteren?
3. Ziet u mogelijkheden om buurtaalonderwijs te integreren in het curriculum op een manier die de samenwerking met andere instellingen en grensoverschrijdende partners vergemakkelijkt?